

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Цифрове врядування

Галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему «Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих
територій та внутрішньо переміщених осіб»**

здобувача *Носа Євгенія Михайловича*

(підпис)

Науковий керівник: *д.держ.упр., проф. Гаєвська Л.А.*

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.*

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Цифрове врядування

Галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

О.В. Карпенко

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

**здобувачу вищої освіти Носу Євгенію Михайловичу
заочної форми навчання**

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

**на тему «Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та
внутрішньо переміщених осіб»**

Тему затверджено наказом ректора Університету «27» вересня 2024 р. № 1687-ст

**Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Міністерства з питань
реінтеграції тимчасово окупованих територій України та Міністерства соціальної
політики України**

План кваліфікаційної магістерської роботи

- Розділ 1** Теоретичні основи державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб
- Розділ 2** Аналіз сучасної державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб
- Розділ 3** Виклики та перспективи реінтеграції тимчасово окупованих територій та ВПО

Об'єкт дослідження: процес реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб

Предмет дослідження: державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Мета кваліфікаційної магістерської роботи: теоретичний аналіз державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, а також розробка рекомендацій для її вдосконалення

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	- визначити сутність державної політики реінтеграції; поняття тимчасово окупованих територій та їх характеристику; дослідити правовий статус та соціально-економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб
У розділі 2	здійснити аналіз нормативно-правової бази реінтеграції окупованих територій в Україні; дослідити державні програми та стратегії реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; провести комплексний аналіз політики соціальної підтримки та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб;
У розділі 3	ідентифікувати основні проблеми та перешкоди у процесі реінтеграції, визначити шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій та ВПО; сформувані перспективні напрями міжнародної підтримки та залучення до процесу реінтеграції.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Л.А. Гаєвська

«29»вересня 2024 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

Є.М. Нос

«29»вересня 2024 р

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 93 сторінки, 9 таблиць, список використаних джерел з 65 найменувань.

Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Об'єктом дослідження є процес реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Предметом дослідження є державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.

Мета і завдання дослідження.

Основною метою кваліфікаційної магістерської роботи є теоретичний аналіз державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, а також розробка рекомендацій для її вдосконалення.

Відповідно до поставленої мети визначені такі завдання:

- визначити сутність державної політики реінтеграції;
- дослідити поняття та основні характеристики тимчасово окупованих територій;
- здійснити аналіз нормативно-правової бази реінтеграції окупованих територій в Україні;
- дослідити державні програми та стратегії реінтеграції внутрішньо переміщених осіб;
- провести комплексний аналіз політики соціальної підтримки та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб;
- запропонувати шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій;
- визначити перспективні напрями міжнародної підтримки та залучення до процесу реінтеграції.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Результатів полягає у вивченні та систематизації чинних нормативно-правових актів, що стосуються реінтеграції тимчасово окупованих територій і підтримки внутрішньо переміщених осіб. Дослідження акцентує увагу на виявленні ключових проблем і бар'єрів, які ускладнюють реалізацію реінтеграційної політики. Крім того, воно пропонує нові рекомендації для покращення механізмів соціального захисту ВПО, зокрема на основі міжнародного досвіду, що робить внесок у розвиток даної теми в українській науці.

Практичні результати дослідження. Результати роботи можуть бути використані для покращення державної політики в сфері реінтеграції, що дозволить створити більш ефективні механізми соціального захисту і підтримки населення на звільнених територіях. Пропозиції щодо оптимізації законодавства та програм реінтеграції сприятимуть підвищенню якості життя ВПО і забезпечать сталий розвиток регіонів. Зокрема, розробка навчальних програм і курсів для соціальних працівників, які спеціалізуються на підтримці ВПО, дозволить підвищити їхню кваліфікацію у сфері надання психологічної, медичної та соціальної допомоги. Також важливими є освітні ініціативи, спрямовані на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади, такі як програми адаптації, навчання підприємництва та професійній підготовці, що допоможуть ВПО знайти своє місце в нових соціальних і економічних умовах

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2024. Рік захисту роботи – 2024.

Ключові слова: реінтеграція, внутрішньо переміщені особи, державна політика, соціальний захист, окуповані території, нормативно-правова база, міжнародна підтримка.

ВІДГУК

про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Цифрове врядування»

Носа Євгенія Михайловича

на тему «**Державна політика щодо реінтеграції тимчасово
окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб**»

1. Актуальність теми. Тема реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб є вкрай актуальною в умовах сучасної політичної та соціально-економічної ситуації в Україні. Після повномасштабного вторгнення РФ питання реінтеграції набуло особливого значення для забезпечення національної безпеки, стабільності та соціальної згуртованості. Дослідження державної політики в цьому напрямку сприяє формуванню ефективних механізмів для забезпечення соціального захисту і відновлення окупованих територій, що є актуальним для відбудови України в постконфліктний період.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. Робота відзначається логічною структурою, чіткістю викладення матеріалу та глибоким аналізом досліджуваної проблематики. Автор провів ретельне дослідження чинної нормативно-правової бази, аналізуючи різні аспекти державної політики щодо реінтеграції. Крім того, у роботі проаналізовано міжнародний досвід, що дозволяє сформулювати обґрунтовані рекомендації для вдосконалення національної політики. Розділи роботи логічно пов'язані між собою, що сприяє цілісному розумінню теми.

3. Наявність самостійних розробок автора. У магістерській роботі автор продемонстрував високий рівень самостійності, запропонувавши нові підходи до трактування ключових понять та розробивши рекомендації щодо вдосконалення державної політики в сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб. Автор самостійно розробив структуру рекомендацій для державних органів щодо інтеграції ВПО, зокрема, у контексті навчальних програм та соціальних ініціатив для адаптації цих осіб у нових умовах.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Теоретичні висновки роботи мають значну цінність для подальшого вивчення теми реінтеграції та підтримки ВПО, оскільки в них систематизовано існуючі підходи до державної політики в цій сфері та зроблено акцент на міжнародному досвіді. Практичні рекомендації можуть бути використані органами державної влади для розробки програм соціальної підтримки та вдосконалення нормативно-правової бази. Особливу цінність становлять пропозиції щодо навчання і підвищення кваліфікації соціальних працівників, які працюють з ВПО, а також рекомендації щодо освітніх програм, спрямованих на економічну адаптацію внутрішньо переміщених осіб.

5. Наявність недоліків. До незначних недоліків роботи можна віднести недостатньо детальний аналіз деяких аспектів міжнародного досвіду, зокрема

досвіду країн, які також стикалися з проблемами реінтеграції територій після конфліктів. Це могло б збагатити теоретичну частину роботи та посилити аргументацію рекомендацій. Крім того, було б корисно більш детально розглянути інституційні механізми, які могли б сприяти інтеграції ВПО у місцеві громади.

б. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. Кваліфікаційна магістерська робота “Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні” є якісним науковим дослідженням, яке відзначається актуальністю теми, глибиною аналізу, наявністю самостійних наукових розробок та практичною цінністю результатів. Робота відповідає всім вимогам, що висуваються до магістерських досліджень, заслуговує на позитивну оцінку та може бути допущена до захисту.

Науковий керівник:

професор кафедри національної економіки
та публічного управління, д.держ.упр., проф.

Л.А. Гаєвська

“ ___ ” _____ 20__ р.

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
освітньо-професійної програми «Цифрове врядування»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
Носа Євгена Михайловича
на тему «Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих
територій та внутрішньо переміщених осіб»

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення. Питання реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є надзвичайно актуальним для сучасної України, особливо в умовах продовження військових дій і масштабних соціально-економічних наслідків від окупації частини територій. Тема роботи є важливою для розуміння, формування та вдосконалення державної політики, яка спрямована на відновлення нормального життя на звільнених територіях, соціальну адаптацію ВПО та забезпечення національної безпеки. Дослідження даної тематики є обґрунтованим і необхідним, оскільки його результати можуть стати основою для формування більш ефективної політики реінтеграції, сприяти стабільності в суспільстві та допомогти у вирішенні актуальних соціальних і правових проблем.

Якість проведеного дослідження. Автор продемонстрував високий рівень компетентності та підготовки, що відображається у комплексному підході до аналізу проблеми. Дослідження базується на широкому аналізі літератури, нормативно-правових документів, а також міжнародного досвіду реінтеграції. Особливо варто відзначити глибину аналізу чинної нормативно-правової бази та державних програм підтримки ВПО, а також зосередженість на виявленні недоліків і прогалин у цій сфері. Дослідження відзначається систематичністю, структурованістю та логічною послідовністю, що дозволяє повно розкрити поставлену тему.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи:

- логічна структура, яка дозволяє послідовно розкрити основні аспекти теми;
- ґрунтовний аналіз нормативно-правової бази, що регулює процес реінтеграції та підтримки ВПО;
- інтеграція міжнародного досвіду, що дає змогу розробити рекомендації для вдосконалення національної політики;
- наявність самостійних розробок автора, зокрема запропонованих рекомендацій для державних органів щодо адаптації та підтримки ВПО, а також рекомендацій щодо навчання і підвищення кваліфікації соціальних працівників.

Зауваження. До недоліків роботи можна віднести деяку обмеженість у висвітленні інституційних механізмів, які могли б сприяти інтеграції ВПО у місцеві громади. Крім того, було б корисно більш детально проаналізувати досвід інших країн, які також стикалися з проблемами реінтеграції територій після конфліктів, що могло б збагатити теоретичну частину роботи та посилити аргументацію рекомендацій.

Практична значимість висновків і рекомендацій. Висновки та рекомендації автора можуть бути використані органами державної влади для розробки більш ефективних механізмів підтримки ВПО, а також для оптимізації нормативно-правової бази, що регулює процес реінтеграції. Запропоновані рекомендації щодо освітніх програм для соціальних працівників та ініціатив для інтеграції ВПО у місцеві громади можуть зробити реальний внесок у поліпшення якості життя ВПО та сприяти їхній адаптації в нових соціально-економічних умовах. Крім того, розроблені автором пропозиції мають потенціал сприяти підвищенню кваліфікації соціальних працівників, що надають допомогу ВПО, а також поліпшенню інтеграції ВПО в нові громади.

Загальний висновок. Робота є ґрунтовним науковим дослідженням, що має значний практичний і теоретичний внесок у вивчення та вдосконалення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні. Робота відповідає вимогам до магістерських досліджень і заслуговує на позитивну оцінку.

Старший офіцер відділу організації вищої освіти у Збройних Силах України
управління організації військової освіти у Збройних Силах України
Центрального управління військової освіти і науки Генерального штабу
Збройних Силах України,
старший лейтенант,
доктор наук з державного управління,
професор, Заслужений економіст України

 Олександр АКИМОВ

Підпис Акімова О.О. засвідчую

Начальник загального відділу
Центрального управління військової освіти і науки
Генерального штабу Збройних Силах України,
полковник

Сергій ГАЛКІН

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	7
1.1. Сутність державної політики реінтеграції.....	7
1.2. Поняття тимчасово окупованих територій та їх характеристика	15
1.3. Внутрішньо переміщені особи: правовий статус та соціально-економічні проблеми.....	22
Висновки до першого розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	31
2.1. Нормативно-правова база реінтеграції окупованих територій в Україні.....	31
2.2. Державні програми та стратегії реінтеграції ВПО	40
2.3. Політика соціальної підтримки та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб.....	47
Висновки до другого розділу	58
РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВПО	60
3.1. Основні проблеми та перешкоди у процесі реінтеграції	60
3.2. Шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій	67
3.3. Перспективи міжнародної підтримки та участі в процесі реінтеграції.....	74
Висновки до третього розділу.....	80
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах, після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, питання реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб набуває особливого значення. Масштабні військові дії призвели до значних гуманітарних та соціально-економічних наслідків, які потребують термінового вирішення на рівні державної політики. Реінтеграція окупованих територій є важливою складовою національної безпеки та стабільності, оскільки повернення цих регіонів під контроль української держави має забезпечити відновлення нормального життя та соціального порядку.

Необхідність створення ефективних механізмів підтримки ВПО, які вимушені були покинути свої домівки внаслідок війни, є ще одним важливим аспектом. Дані особи стикаються з численними викликами, такими як втрата житла, роботи та соціальних зв'язків, тому держава повинна розробити комплексні програми, спрямовані на їх соціальний захист і адаптацію. Забезпечення доступу до медичних, освітніх і соціальних послуг, а також підтримка економічної діяльності в нових умовах має стати пріоритетом у державній політиці.

Загалом, дослідження державної політики щодо реінтеграції окупованих територій та підтримки ВПО є необхідним для формування стратегій, які сприятимуть стабільності та розвитку країни в умовах постійних викликів. Глибоке розуміння цієї проблематики допоможе визначити ключові аспекти, що потребують вдосконалення, та створити ефективні механізми для реалізації політики реінтеграції.

Вчені, які досліджують питання реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні, відіграють важливу роль у розвитку цієї теми. Зокрема, внесок таких дослідників, як О. Балуєва, О. Келембет, І. Басова, Н. Бльок, О. Бондаренко, Г. Валеріївна, В. Демиденко, С. Дерев'янка, Н. Камінська, І. Каліущенко та інші, забезпечує глибоке розуміння складних аспектів реінтеграції. Їхні роботи охоплюють

різноманітні питання, від правового захисту внутрішньо переміщених осіб до адміністративно-правових аспектів соціального захисту. Аналізуючи їхні наукові статті, дисертації та монографії, можна виявити ключові проблеми, виклики та можливості для вдосконалення державної політики в цій важливій сфері. Однак, незважаючи на значний внесок вчених у дослідження реінтеграції та підтримки внутрішньо переміщених осіб, існує потреба в подальшому поглибленому аналізі та комплексному підході до вирішення даних проблем. Дослідження часто фокусуються на окремих аспектах, тоді як реінтеграція вимагає системного підходу, що охоплює соціальні, економічні та правові виміри. Тому важливо інтегрувати знання, накопичені в науковій спільноті, у практичну політику, щоб забезпечити ефективну реалізацію заходів щодо реінтеграції та підтримки ВПО.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичний аналіз державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, а також розробка рекомендацій для її вдосконалення.

Відповідно до мети були визначені *завдання*:

- визначити сутність державної політики реінтеграції;
- дослідити поняття та основні характеристики тимчасово окупованих територій;
- здійснити аналіз нормативно-правової бази реінтеграції окупованих територій в Україні;
- дослідити державні програми та стратегії реінтеграції внутрішньо переміщених осіб;
- провести комплексний аналіз політики соціальної підтримки та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб;
- запропонувати шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій;
- визначити перспективні напрями міжнародної підтримки та залучення до процесу реінтеграції.

Об'єктом дослідження є процес реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Предметом дослідження є державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.

Методологія дослідження. У дослідженні застосовано комплексний підхід, що включає аналіз нормативно-правових актів та порівняльний аналіз, які дозволяють всебічно оцінити ефективність державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій і підтримки внутрішньо переміщених осіб. Використано теоретичні методи, такі як аналіз наукових статей, книг і журналів, а також системний підхід, що допомагає вивчити існуючі підходи та визначити прогалини в наукових дослідженнях. Систематизація та узагальнення отриманих даних дозволяють сформуванню цілісного бачення проблематики та розробити рекомендації для вдосконалення політики реінтеграції з урахуванням сучасних наукових досягнень та міжнародного досвіду.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у вивченні та систематизації чинних нормативно-правових актів, що стосуються реінтеграції тимчасово окупованих територій і підтримки внутрішньо переміщених осіб. Дослідження акцентує увагу на виявленні ключових проблем і бар'єрів, які ускладнюють реалізацію реінтеграційної політики. Крім того, воно пропонує нові рекомендації для покращення механізмів соціального захисту ВПО, зокрема на основі міжнародного досвіду, що робить внесок у розвиток даної теми в українській науці.

Практичне значення дослідження. Результати роботи можуть бути використані для покращення державної політики в сфері реінтеграції, що дозволить створити більш ефективні механізми соціального захисту і підтримки населення на звільнених територіях. Пропозиції щодо оптимізації законодавства та програм реінтеграції сприятимуть підвищенню якості життя ВПО і забезпечать сталий розвиток регіонів. Зокрема, розробка навчальних програм і курсів для соціальних працівників, які спеціалізуються на підтримці ВПО,

дозволить підвищити їхню кваліфікацію у сфері надання психологічної, медичної та соціальної допомоги. Також важливими є освітні ініціативи, спрямовані на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади, такі як програми адаптації, навчання підприємництву та професійній підготовці, що допоможуть ВПО знайти своє місце в нових соціальних і економічних умовах.

Інформаційна база дослідження. У процесі дослідження використовувались закони України, підзаконні нормативно-правові акти (постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України), матеріали Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та Міністерства соціальної політики України.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу та трьох логічно структурованих розділів, які послідовно висвітлюють основні аспекти теми. Після основної частини представлені висновки, що підсумовують результати роботи. Бібліографічний список містить 65 джерел, що свідчить про глибокий аналіз літератури. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок, що забезпечує всебічне висвітлення досліджуваної проблематики

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження представлені автором на II Міжнародній науково-практичній конференції “Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу” на тему «Соціальний захист населення у контексті реінтеграції тимчасово окупованих територій», збірник тез (м. Київ, жовтень 2024 року).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

1.1. Сутність державної політики реінтеграції

На сьогоднішній день, реінтеграція окупованих територій є однією з пріоритетних задач державної політики в Україні, з огляду на стратегічну важливість повернення цих територій під контроль країни та забезпечення стабільності й безпеки. Поточні виклики, спричинені збройним конфліктом, вимагають від держави комплексного підходу до вирішення питань, пов'язаних з відновленням економічного, соціального та політичного порядку на звільнених територіях. Реінтеграція спрямована на відновлення суверенітету й територіальної цілісності України, а також на забезпечення прав і свобод громадян, які проживали або продовжують проживати на цих територіях.

Необхідність такої політики зумовлена багатьма факторами, зокрема збереженням цілісності національної ідентичності, відновленням довіри між громадянами та державними інститутами, а також подоланням наслідків військових дій, які призвели до втрати інфраструктури та розриву економічних і соціальних зв'язків. Реінтеграція покликана не лише повернути контроль над територіями, але й сприяти економічному відродженню та забезпечити надання якісних державних послуг, включаючи медичне обслуговування, освіту та соціальний захист. Також важливим є створення умов для реабілітації та адаптації населення, яке зазнало важких потрясінь через бойові дії.

Основні завдання державної політики реінтеграції охоплюють низку напрямків, включаючи відновлення безпеки, розвиток соціально-економічних програм та забезпечення стабільного правового порядку на звільнених територіях. Безпека є ключовим пріоритетом, оскільки стабільне існування звільнених територій залежить від відновлення правопорядку та ефективного контролю над територіями, що мають стратегічне значення для національної

безпеки. Поряд із цим перед державою стоїть завдання повернення до активного економічного життя через підтримку підприємницької діяльності, відновлення інфраструктури та залучення інвестицій для розвитку локальної економіки, що сприятиме зростанню рівня зайнятості.

Ще одним важливим аспектом є відновлення соціальної стабільності та забезпечення прав громадян, які були порушені під час окупації. Державна політика реінтеграції має на меті повернути довіру громадян до державних інститутів, забезпечити прозорість та підзвітність органів влади на місцях, а також сприяти поверненню громадян до мирного життя. Психологічна та соціальна реабілітація населення також є важливими елементами, оскільки населення окупованих територій зазнало тривалого впливу війни, що потребує спеціальних заходів для адаптації до мирних умов.

Загалом, державна політика реінтеграції охоплює широкий спектр завдань, спрямованих на відновлення суверенітету, забезпечення безпеки, відродження економічного потенціалу та сприяння соціальній інтеграції населення. Успішна реінтеграція залежить від поєднання правових, економічних та соціальних механізмів, які дозволять Україні не лише відновити контроль над своїми територіями, але й забезпечити стійкий розвиток, орієнтований на потреби громадян.

Принагідно відмітити, що реінтеграція є складним, багатовимірним процесом, що охоплює соціальні, економічні та політичні компоненти, спрямовані на відновлення територіальної цілісності та інтеграцію населення окупованих регіонів у національну правову систему. О. Балуєва та О. Келембет [1] визначають реінтеграцію як ключовий механізм державної політики, що передбачає формування нових правових умов та інституційних структур, які здатні забезпечити стає функціонування територій у правовому полі України. У свою чергу, А. Жумаділов [10] наголошує на необхідності концептуального підходу до реінтеграції, що поєднує методологічні основи із практичними механізмами для відновлення суверенітету над окупованими територіями.

Ключовими елементами реінтеграції є адаптація правової системи, забезпечення соціальної інтеграції та реалізація програм економічного відновлення, які створюють основу для стабільності та процвітання на повернутих територіях. Водночас С. Дерев'яно [7] розглядає реінтеграцію через призму політичної соціалізації, наголошуючи, що відновлення соціальної єдності можливе за умов активного залучення місцевих громад та внутрішньо переміщених осіб до процесу прийняття рішень. Це підтверджує і І. Каліущенко [11], яка акцентує на необхідності використання міжнародно-правових стандартів для захисту прав та забезпечення рівноправного ставлення до всіх громадян на повернутих територіях.

Міжнародний досвід демонструє широке різноманіття підходів до реінтеграції, особливо у випадках країн, що стикалися із подібними викликами відновлення цілісності. Г. Валеріївна [5] підкреслює, що при вивченні досвіду інших країн необхідно звертати увагу на ефективність політик, спрямованих на відновлення соціальної справедливості та економічного розвитку. Наприклад, у випадку реінтеграції Криму, Україна може застосувати найкращі міжнародні практики, які адаптуються до контексту української ситуації. На думку Б. Логвиненка [19], ефективні реінтеграційні стратегії повинні враховувати культурні та регіональні особливості, що дозволяє уникнути додаткових соціальних напруг і конфліктів.

Специфіка реінтеграції в умовах збройного конфлікту полягає у збереженні громадської безпеки та забезпеченні базових потреб населення, що постраждало від окупації та конфліктних дій. Як зазначає Н. Камінська [12], реінтеграційні політики мають бути комплексними, охоплюючи одночасно питання національної безпеки, прав людини та соціальної адаптації. Особливу увагу варто приділити створенню умов для забезпечення довготривалої стабільності, що включає економічне відновлення, надання доступу до основних послуг і відновлення інфраструктури.

Враховуючи вищевказане, можна сказати, що реінтеграція окупованих територій є складним процесом, що охоплює не лише відновлення

територіальної цілісності, а й інтеграцію соціальних, економічних і правових компонентів задля забезпечення стабільності та розвитку. Даний підхід вимагає узгодженості дій на місцевому, регіональному та національному рівнях, залучення громадянського суспільства та впровадження інклюзивних механізмів ухвалення рішень, що сприяє відновленню довіри та стабільності серед населення. Спираючись на міжнародний досвід, Україна може використовувати перевірені моделі, адаптуючи їх до власних реалій, аби забезпечити правопорядок, соціальну справедливість та відновлення інфраструктури на повернутих територіях, створюючи основу для сталого розвитку країни в умовах сучасних викликів.

Додатково слід зауважити, що реалізація державної політики реінтеграції потребує ефективної взаємодії між основними інституціями та органами державної влади, що відповідають за виконання цієї політики на різних рівнях. Ключовим органом, який очолює та координує заходи з реінтеграції, є Міністерство реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Його завданням є розробка нормативно-правових актів та стратегічних документів, спрямованих на відновлення соціально-економічної стабільності в регіонах, що повертаються під контроль держави. У цьому контексті, важливо зазначити, що на Міністерство реінтеграції тимчасово окупованих територій України покладається відповідальність за розробку та моніторинг комплексних програм, які охоплюють питання безпеки, соціальної адаптації та інтеграції населення, що повернулося [1].

Місцеві органи влади також відіграють важливу роль у процесі реінтеграції, адже саме на рівні регіонів та громад здійснюється реалізація конкретних програм, що забезпечують повернення та адаптацію переселенців і реінтеграцію місцевого населення. На думку В. Демиденка, місцеві органи самоврядування виконують функції, що дозволяють оперативно реагувати на потреби населення та вирішувати соціально-економічні проблеми, що виникають у постконфліктних територіях [6]. Їхнє залучення забезпечує

гнучкість та ефективність заходів, а також враховує особливості конкретних регіонів.

Громадські організації та інші структури громадянського суспільства відіграють ключову роль у сприянні соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), які повертаються на реінтегровані території. О. Бондаренко наголошує на важливості національно-культурного аспекту в економічному житті соціуму, що є необхідним для формування довіри між різними соціальними групами та забезпечення культурної єдності на місцевому рівні [4]. Через активну участь громадських організацій у вирішенні проблем соціальної підтримки, забезпечується стабільна комунікація між державою та громадянами, що сприяє легшій адаптації та інтеграції національних меншин і переселенців.

Важливо зазначити, що інституційні механізми реалізації політики реінтеграції повинні забезпечувати всебічну підтримку, яка охоплює як соціальні, так і економічні аспекти. Наприклад, І. Каліущенко підкреслює, що застосування міжнародно-правових стандартів у захисті прав переселенців сприяє гармонізації політики з глобальними підходами, а також забезпечує рівноправність громадян у доступі до базових прав та послуг [11]. Таким чином, інтеграція зусиль Міністерства тимчасово окупованих територій України, місцевих органів влади та громадянського суспільства забезпечує більш повний підхід до відновлення постраждалих територій, сприяє подоланню соціальних бар'єрів і поверненню суспільної єдності на національному рівні..

Проте, не можна оминати увагою і основні напрямки державної політики реінтеграції, які охоплюють широкий спектр заходів, які спрямовані на створення умов для відновлення соціальної, економічної, інфраструктурної та культурної стабільності на звільнених територіях України. Соціальний напрямок є ключовим елементом реінтеграційних процесів, адже він передбачає надання соціальних гарантій внутрішньо переміщеним особам (ВПО), сприяючи їхній адаптації та поверненню до нормального життя. Як зазначає І. Басова, важливо розвивати механізми, що забезпечують доступ ВПО до соціальних пільг,

медичних та освітніх послуг, адже це закладає основу для подальшої стабілізації та соціальної інтеграції переміщених осіб у нових громадах [2].

Економічний напрямок політики реінтеграції є не менш важливим, оскільки відновлення економічної діяльності на звільнених територіях створює передумови для сталого розвитку та покращення життєвого рівня населення. Валеріївна вважає, що реінтеграційні зусилля повинні включати як стимулювання підприємництва, так і залучення інвестицій у місцеву економіку, що дозволить зменшити рівень безробіття і сприятиме соціально-економічній стабільності регіону [5]. Вказане особливо актуально в умовах сучасних економічних викликів, адже економічне відновлення регіонів, які постраждали від конфлікту, є базовим фактором для забезпечення довготривалої реінтеграції та процвітання.

Інфраструктурний напрямок реінтеграційної політики має важливе значення для забезпечення житлових умов і покращення транспортної, комунікаційної та енергетичної інфраструктури. За словами О. Капінус, відбудова інфраструктури є необхідною умовою для повернення ВПО на звільнені території та відновлення повноцінного життя громади [14]. Державна політика у цьому напрямку фокусується на відбудові доріг, електро-мереж та водопостачання, а також об'єктів соціальної інфраструктури, таких як школи, лікарні та дитячі садки, що створює комфортні умови для життя та сприяє відновленню економічної активності.

Культурний та інформаційний напрямок політики реінтеграції спрямований на відновлення національної ідентичності, зміцнення громадянської єдності та розвиток соціальної згуртованості. В. Сичова наголошує, що реінтеграційні процеси мають враховувати культурні особливості регіонів, щоб сприяти формуванню позитивного ставлення до держави та активному залученню населення до громадського життя [39]. Для цього важливо забезпечити доступ до об'єктивної інформації та підтримувати проєкти, які сприяють розвитку місцевих культурних ініціатив, що в результаті сприятиме відновленню довіри до влади та зміцненню національної свідомості.

Отже, основні напрямки державної політики реінтеграції, включаючи соціальний, економічний, інфраструктурний і культурний, формують цілісну систему заходів, які забезпечують комплексний підхід до відновлення та інтеграції звільнених територій в єдиний правовий та соціальний простір України. Проте, слід відмітити, що реалізація політики реінтеграції в Україні стикається з низкою складних викликів, які потребують комплексного підходу та подальшого вдосконалення. Однією з основних проблем є недостатня координація між державними установами, які залучені до процесу реінтеграції. Згідно з аналізом М. Чічкань, ефективна реінтеграція вимагає узгоджених дій різних відомств, однак, через фрагментарність і розподіл відповідальності між різними органами, досягнення єдиного результату часто ускладнюється [45]. Так, недостатня координація призводить до дублювання функцій та неефективного використання ресурсів, що гальмує загальний прогрес у відновленні територій.

Іншим викликом є брак фінансових і технічних ресурсів для забезпечення повноцінної реінтеграції звільнених територій. Як зазначають Ю. Присяжнюк та В. Масненко реінтеграція потребує значних інвестицій у відновлення інфраструктури, створення робочих місць, розвиток соціальних послуг, а також забезпечення житлових умов для ВПО [28]. Проте обмеженість бюджету, економічні труднощі та велике навантаження на державні фінанси через військовий конфлікт перешкоджають ефективній реалізації цих заходів. Крім того, недостатність технічних можливостей для проведення відновлювальних робіт і впровадження новітніх технологій також є важливим обмеженням у процесі відбудови та реінтеграції.

Також важливою проблемою залишається необхідність гнучкості законодавства, що має адаптуватися до сучасних умов війни та післявоєнного відновлення. П. Мовчан підкреслює, що правова система повинна швидко реагувати на змінні обставини, забезпечуючи при цьому захист прав населення на деокупованих територіях та умови для безперешкодної інтеграції у правове поле України [23]. Поточні правові акти часто не відповідають новим реаліям, а

їх адаптація та впровадження потребують часу і додаткових ресурсів, що може негативно вплинути на швидкість відновлення і реінтеграції.

Варто наголосити на тому, що для подолання даних проблем важливо створити гнучку і функціонально ефективну систему управління процесами реінтеграції, яка спиралася б на злагоджену роботу державних органів, стабільне фінансування і сучасні технічні засоби, а також гнучке законодавство, адаптоване до умов війни та відновлення. Загалом, державна політика реінтеграції окупованих територій в Україні є фундаментальним елементом відновлення національної цілісності, забезпечення безпеки та інтеграції постраждалих регіонів у правове, соціальне та економічне поле країни. Даний процес передбачає не лише фізичне повернення територій, але й повноцінне відновлення державного контролю, побудову довіри та відновлення громадянських прав населення на цих територіях. Зокрема, реінтеграційна політика спрямована на створення умов для ефективного функціонування громадянського суспільства, яке в умовах сучасних викликів потребує нових механізмів підтримки та інтеграції

Комплексний підхід є ключовою вимогою для успішної реінтеграції, оскільки охоплює широке коло питань, включаючи забезпечення соціальних прав, економічне відновлення, відбудову інфраструктури та розвиток місцевого самоврядування. Кожен із цих напрямків є невіддільною частиною процесу, який передбачає координацію між різними рівнями влади та інститутами, а також залучення міжнародної допомоги і співпраці з громадськими організаціями. Лише через комплексні дії можливо подолати економічні, соціальні та психологічні наслідки окупації, що дозволить інтегрувати території в загальнодержавний простір і створити передумови для сталого розвитку.

Разом з тим, у процесі реінтеграції постають значні виклики, серед яких недостатнє фінансування, потреба в адаптації законодавства та браку координації між державними установами. Важливо розробити нові механізми підтримки для внутрішньо переміщених осіб та зміцнити співпрацю між державними структурами, місцевими органами влади та неурядовими

організаціями для підвищення ефективності заходів реінтеграції. Залучення місцевих громад, які активно впливатимуть на процес прийняття рішень і реалізації політики, є важливим аспектом, що дозволить забезпечити стабільність і ефективне відновлення на цих територіях.

Отже, державна політика реінтеграції повинна ґрунтуватися на інтегрованому та адаптивному підході, що дозволить враховувати динамічність сучасних викликів, пов'язаних з війною та постконфліктним відновленням. Впровадження таких підходів потребує системного підходу та сталих інституційних зусиль, спрямованих на модернізацію управлінських структур, поліпшення координації та ефективного використання наявних ресурсів. Лише через постійне вдосконалення та адаптацію до сучасних умов можливо створити передумови для тривалої стабільності та соціальної єдності. В цілому, успішна реінтеграція є запорукою не лише збереження територіальної цілісності, а й зміцнення єдності українського суспільства, відновлення довіри до державних інституцій і створення основ для мирного та безпечного майбутнього.

1.2. Поняття тимчасово окупованих територій та їх характеристика

Тимчасово окуповані території являють собою територіальні утворення, що перебувають під контролем іншої держави або сили, і це суттєво впливає на соціально-економічний, політичний та правовий стан таких регіонів. Це питання стало надзвичайно актуальним для України в контексті сучасних геополітичних викликів, особливо з початком повномасштабного вторгнення, яке зумовило необхідність посиленої уваги до питання реінтеграції та відновлення національного суверенітету над окупованими землями. Тимчасова окупація територій, окрім прямого впливу на життя громадян, викликає низку питань, пов'язаних з правовими, соціальними та інфраструктурними аспектами, що мають бути враховані в процесі подальшого їх відновлення та реінтеграції у національну систему України.

Принагідно зазначити, що тимчасово окупована територія в загальному розумінні охоплює частину держави, що перебуває під контролем іншої держави або неконституційної організації всупереч суверенітету країни. За визначенням О. Карпенко, це поняття включає не лише втрату юрисдикції держави над своєю територією, але й виникнення нових правових і політичних обмежень щодо захисту прав громадян, що там проживають, а також забезпечення міжнародного права [15]. О. Скобельська підкреслює, що тимчасова окупація територій створює значні соціальні та економічні виклики, які вимагають гнучкої правової адаптації та особливих гарантій захисту [40].

Інший погляд висловлює Н. Шаптала, яка вказує на важливість розгляду тимчасово окупованої території в контексті національної безпеки: він трактує це поняття як юридичну основу для державної політики, що спрямована на відновлення контролю та забезпечення міжнародно визнаних кордонів [46]. Отже, у сучасній українській практиці поняття тимчасово окупованої території містить як правовий, так і політичний компонент, що має особливу вагу для захисту територіальної цілісності.

Цікавим є те, що історичний контекст виникнення окупованих територій в Україні пов'язаний із подіями 2014 року, коли внаслідок зовнішньої агресії частина територій Донбасу та Кримського півострова була анексована або перейшла під тимчасовий контроль іншої держави. Як зазначає вчені Л. Корнат та О. Корнат ці події створили правовий прецедент, що потребує перегляду політичних підходів та зміцнення міжнародних зобов'язань для захисту територій [20].

Основними причинами окупації українських територій стали геополітичні амбіції інших держав і прагнення контролювати стратегічно важливі регіони, що створює додаткові правові ускладнення для держави. Б. Логвиненко звертає увагу на юридичні труднощі, що виникають внаслідок обмеженої юрисдикції України на цих територіях, та необхідність адаптації правової системи до умов тривалого конфлікту [20]. Відтак, правовий статус окупованих територій залишається важливим аспектом у процесі реінтеграції, підкреслюючи

необхідність ефективних національних та міжнародних зусиль для відновлення суверенітету.

Варто зауважити, що повномасштабне вторгнення 2022 року суттєво вплинуло на статус і механізми управління тимчасово окупованими територіями в Україні. Масштабні військові дії призвели до значного розширення територій, що перебувають під окупацією, що посилює виклики, пов'язані з безпекою, соціальним захистом та забезпеченням прав громадян у цих регіонах [18]. Такий розвиток подій вимагає адаптації існуючої державної політики та оновлення підходів до управління територіями, де діє тимчасовий контроль іншої держави.

Збільшення територій під окупацією потребує значних змін у системі управління та контролю, що відображається у модернізації правових і адміністративних процедур. В умовах активної військової агресії виникає необхідність у більш оперативному підході до інтеграції тимчасово окупованих регіонів у систему державного управління, особливо щодо забезпечення базових послуг, охорони здоров'я та підтримки економічної стабільності для громадян на цих територіях [3]. Водночас уряд повинен враховувати умови воєнного часу, коли втілення цих заходів потребує швидкого реагування і часто не має доступу до достатніх ресурсів.

Повномасштабне вторгнення також породило нові виклики у сфері захисту прав громадян, які залишилися на окупованих територіях. Військова агресія спричинила обмеження прав та свобод українських громадян, що підвищує важливість розробки спеціалізованих механізмів захисту для цих груп населення. В умовах обмеженого доступу до правосуддя, медичної допомоги та освітніх послуг зростає необхідність у вдосконаленні національного законодавства та інтеграції міжнародних правових стандартів задля підтримки цих громадян, забезпечуючи їхні основні права та свободи, навіть за умов тимчасового контролю іншої держави [38].

Загалом, розширення територій під окупацією та посилення військових дій створюють умови, коли управління тимчасово окупованими територіями вимагає постійного аналізу ситуації та вдосконалення підходів. Вказане

передбачає як правове, так і адміністративне оновлення, спрямоване на підтримку суверенітету та захисту прав громадян, що залишаються під окупаційним контролем.

Додатково слід зауважити, що тимчасово окуповані території України охоплюють різні регіони з унікальними природними, кліматичними та географічними характеристиками, що впливає на економічний розвиток, інфраструктурні можливості та соціальні особливості. Дані території розташовані на кордонах з Росією, що робить їх особливо вразливими до зовнішніх впливів і контролю. Близькість до ресурсних і промислових центрів ускладнює повноцінний державний контроль, особливо з огляду на стратегічне значення регіонів для української економіки. Наявність природних ресурсів і промислових центрів ускладнює процес відновлення зв'язків між цими регіонами та контрольованими урядом територіями, створюючи значні виклики для державної політики реінтеграції та захисту інтересів національної економіки.

Окупація суттєво впливає на демографічний склад населення, що проявляється в зменшенні чисельності громадян, особливо активного та працездатного віку. Вказане спричинено як виїздом населення в безпечніші регіони країни, так і зростанням чисельності внутрішньо переміщених осіб. Додатково, окупація змінює соціальну структуру громадян на цих територіях, сприяючи посиленню соціальної ізоляції, зменшенню доступу до якісної освіти, охорони здоров'я та інших базових послуг. Демографічні зміни призводять до розриву соціальних зв'язків між громадами окупованих та підконтрольних територій, що ускладнює процес реінтеграції.

Необхідно зауважити, що окупація спричиняє значний економічний спад у регіонах, що перебувають під зовнішнім контролем. Зруйнована інфраструктура, нестача робочих місць та обмежений доступ до ресурсів призводять до погіршення якості життя населення та уповільнення економічного зростання на окупованих територіях. Культурні та соціальні наслідки також є відчутними, оскільки обмеження доступу до культурних установ і можливостей для самовираження підриває розвиток національної ідентичності та соціальної

згуртованості серед населення [65]. У результаті формується певна соціальна ізоляція, що ускладнює повернення цих регіонів до суспільного життя під контролем України.

Політичне управління тимчасово окупованими територіями набуває ускладненої структури, де присутні паралельні системи влади, що конкурують за контроль над ресурсами та вплив на населення. Окреслене створює додаткові труднощі у забезпеченні належного рівня соціальної підтримки, охорони здоров'я та інших послуг для місцевих громад. Держава стикається з викликами ефективного управління та моніторингу ситуації в окупованих регіонах, де існують високі ризики порушення прав людини та обмеження політичних свобод. Недостатня координація між центральними та місцевими органами влади також ускладнює виконання заходів, спрямованих на підтримку населення в умовах окупації.

В умовах окупації державне управління зіштовхується з численними викликами, серед яких – недостатнє фінансування, обмежений доступ до інформації про ситуацію на місцях та постійні загрози для безпеки місцевого населення. Дані обмеження знижують ефективність управлінських заходів і ускладнюють процес інтеграції окупованих територій у єдину правову систему України. Окрім цього, адміністративні перешкоди та відсутність злагоджених механізмів співпраці між різними рівнями влади перешкоджають реалізації ефективних рішень для забезпечення базових потреб населення.

Слід також зауважити, що окупація значною мірою змінює соціальні процеси та структуру громадського життя на підконтрольних територіях, зменшуючи політичну активність та обмежуючи доступ до інформації. Політичні репресії та обмеження свободи слова викликають страх у місцевого населення, що впливає на їхню готовність брати участь у громадських і політичних процесах [49]. Одночасно формуються нові виклики для ідентичності громадян, зважаючи на інформаційну ізоляцію та вплив пропаганди, що ускладнює повернення окупованих територій до національної єдності після завершення окупації.

Надання адміністративних послуг на окупованих територіях є обмеженим через відсутність державного контролю, що ставить під загрозу доступ громадян до базових прав, включаючи освіту, охорону здоров'я та соціальну підтримку. Окрім цього, обмежені ресурси та слабка інфраструктура створюють проблеми для підтримання необхідного рівня послуг навіть у разі тимчасового відновлення контролю. Внаслідок цього зростає рівень соціальної незахищеності, що вимагає більш злагоджених дій та активної участі гуманітарних організацій.

Економічні наслідки окупації мають тривалий характер, відбиваючись на економічній стабільності регіону та загальному рівні життя населення. Відсутність можливості реалізації великих проектів, зменшення інвестицій та обмежений доступ до ринків знижують рівень зайнятості та доходів населення. Окрім цього, ускладнюється відновлення зруйнованої інфраструктури, яка потребує значних ресурсів, що держава в умовах конфлікту не завжди може надати. Тривала окупація призводить до розриву економічних зв'язків між контрольованими та окупованими територіями, що ускладнює транспортні перевезення, постачання товарів та доступ до ресурсів [53]. Розрив цих зв'язків має негативний вплив як на економічну стабільність, так і на соціальне становище населення, що підкреслює важливість відновлення інфраструктурних і логістичних ланцюгів для забезпечення сталого розвитку регіонів після деокупації.

Зруйновані промислові об'єкти, знищені інфраструктурні мережі та обмежений доступ до природних ресурсів – це одні з основних наслідків, які спричинила окупація. Така ситуація ускладнює підтримку економічної активності на окупованих територіях та потребує значних фінансових вкладень для відновлення промислових та інфраструктурних потужностей. Складнощі з веденням торгівлі та обмеження експортних можливостей регіону створюють додатковий тиск на економічну стабільність України в цілому. Для детального аналізу ключових аспектів економічних і гуманітарних викликів, що виникають на тимчасово окупованих територіях, слід розглянути основні напрями їх впливу в таблиці 1.1. нижче.

Таблиця 1.1.

Основні економічні та гуманітарні виклики на тимчасово окупованих територіях

<i>Аспект дослідження</i>	<i>Змістовна характеристика</i>
Оцінка довготривалих економічних збитків від окупації	Довготривалі економічні збитки включають зменшення податкових надходжень, скорочення інвестицій, погіршення інфраструктури, втрату контролю над стратегічними ресурсами. Вказані наслідки ускладнюють відновлення економіки та знижують її конкурентоспроможність, потребують міжнародної допомоги для стабілізації.
Гуманітарні виклики на тимчасово окупованих територіях	Гуманітарна ситуація є критичною через порушення прав людини, обмеження свобод, недостатній доступ до базових послуг. Відсутність безпеки та репресії ускладнюють доступ до правосуддя та медичних послуг.
Проблеми переміщення населення та вимушене переселення	Значна кількість внутрішньо переміщених осіб потребує соціальної інтеграції та підтримки в нових громадах. Виникають проблеми з житлом, працевлаштуванням, які потребують належного фінансування.
Діяльність гуманітарних організацій	Гуманітарні організації надають базову допомогу, але обмеження доступу і бюрократичні перешкоди ускладнюють їхню роботу. Необхідна координація та підтримка міжнародної спільноти для забезпечення ефективної допомоги.

Джерело: розробка автора.

Отож, з таблиці 1.1. стає очевидним, що тимчасово окуповані території зазнають багатовимірних наслідків, які впливають на їх економічний, соціальний та політичний розвиток. Втрата економічних зв'язків, руйнування інфраструктури, а також порушення прав громадян створюють додаткові труднощі в процесі управління та реінтеграції. Крім того, наявність демографічних змін та обмеження в доступі до базових послуг підсилюють соціальну напругу, ускладнюючи відновлення стабільності й довіри серед місцевого населення.

Загалом, у результаті проведеного аналізу тимчасово окупованих територій стає очевидним, що повномасштабне вторгнення значно ускладнило не лише ситуацію в регіоні, а й загальну структуру управління на національному рівні. Наслідки окупації відчутні в різних сферах: від руйнування інфраструктури до демографічних змін, що послаблюють економічний і соціальний потенціал постраждалих територій. Така ситуація, особливо в умовах

загострення бойових дій, вимагає ретельного підходу до оцінки не лише поточних викликів, а й довгострокових наслідків для місцевого населення, що, фактично, залишається ізольованим від загальноукраїнського простору. Аналіз ключових проблем, таких як порушення прав людини, демографічні зміни та економічний застій, дозволяє виявити глибину та багатогранність викликів, які стоять перед державою в контексті реінтеграції. Окуповані території потерпають від нестачі базових соціальних послуг та обмежень у свободі пересування, що ускладнює як щоденне життя населення, так і подальші зусилля щодо реінтеграції цих територій. Крім того, порушення економічних зв'язків з основними регіонами України спричиняє постійний спад виробництва та торгівлі, підриваючи економічну стабільність як в окремих областях, так і в країні загалом. Розуміння статусу окупованих територій є критично важливим для розробки державної політики, орієнтованої на реінтеграцію та підтримку громадян, які залишаються на цих територіях. Підтримка населення у формі надання соціальних гарантій, відновлення інфраструктури та реалізації програм допомоги сприятиме поверненню довіри громадян до держави та забезпеченню довгострокової стабільності в регіоні. Тільки комплексний підхід до розв'язання виявлених проблем може створити основу для успішного відновлення суверенітету та ефективної реінтеграції територій.

1.3. Внутрішньо переміщені особи: правовий статус та соціально-економічні проблеми

Проблема внутрішньо переміщених осіб стала однією з найбільш гострих в умовах сучасної України, яка переживає складний період збройного конфлікту та численних соціально-економічних викликів. З початком військових дій в окремих регіонах країни, мільйони людей були змушені залишити свої домівки, переміщуючись на інші території для пошуку безпеки та стабільності. Така ситуація не лише спричинила гуманітарну кризу, але й поставила перед

державою складні завдання щодо забезпечення прав та потреб цих осіб, створення умов для їхньої соціальної адаптації та інтеграції в нові громади.

Важливість дослідження правового статусу ВПО та соціально-економічних проблем, з якими вони стикаються, зумовлена необхідністю визначення ефективних шляхів підтримки цих громадян, враховуючи їхні специфічні потреби. Адже переміщені особи часто стикаються з труднощами в доступі до основних ресурсів, працевлаштування, житлових умов і медичних послуг, що суттєво ускладнює їхню адаптацію в новому середовищі. Недосконалість існуючої нормативно-правової бази лише поглиблює ці проблеми, потребуючи суттєвого оновлення та адаптації до сучасних викликів.

Доречно зазначити, що внутрішньо переміщені особи – це особлива категорія громадян, які через збройний конфлікт або інші кризові події були змушені залишити свої постійні місця проживання, але залишаються в межах держави. В Україні ця категорія набуває надзвичайної актуальності в умовах військової агресії, що змусила значну частину населення шукати нове місце проживання. Зрозуміння особливостей статусу ВПО дозволяє сформулювати належні механізми підтримки, спрямовані на їхню соціальну адаптацію та мінімізацію наслідків вимушеного переміщення.

Правовий статус ВПО в Україні визначається низкою нормативно-правових актів, що регулюють права, обов'язки та соціальні гарантії для таких осіб. Основним документом є Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” від 30 грудня 2023 року, № 3446-IX, який визначає правовий режим ВПО, забезпечуючи доступ до основних соціальних і економічних послуг, включаючи охорону здоров'я, освіту, працевлаштування та житло [32]. Також у Законі прописані принципи захисту прав ВПО та механізми адаптації до нових умов, що сприяють їх інтеграції в приймаючі громади.

Додатково, Закон України “Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин”, від 18 жовтня 2024 року № 3901-IX [36], а також Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб” від 26 січня 2024 року №

94 [8], що визначає питання соціальної підтримки для ВПО та інших вразливих категорій осіб, доповнюють правове поле, закріплюючи соціальні гарантії та механізми підтримки для ВПО у різних життєвих обставинах. Оцінка ефективності цих документів показує, що вони створюють базу для подолання соціально-економічних проблем ВПО, надаючи захист їхнім правам та сприяючи стабільності в суспільстві.

Важливим є забезпечення рівноваги між правами та обов'язками ВПО, які передбачають дотримання законодавства України та участь у підтримці громад, де вони перебувають. Водночас, національна політика підкреслює важливість створення умов для повернення ВПО до нормального життя, адже це є стратегічним завданням, яке сприяє збереженню цілісності суспільства та сприяє стабільному функціонуванню держави в умовах триваючого конфлікту.

При цьому не слід забувати про соціально-економічні проблеми, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, бо саме вони є багатограними й стосуються як доступу до базових житлових умов, так і можливостей для зайнятості та доступу до освітніх і медичних послуг. Однією з найнагальніших проблем є доступ до житла, оскільки значна частина ВПО втратила свої домівки та змушена шукати тимчасове чи постійне місце проживання. Закон України “Про житловий фонд соціального призначення” від 2 квітня 2022 року № 2153-IX, передбачає створення умов для забезпечення ВПО житлом соціального призначення [31]. Проте реалізація цього закону на практиці стикається з фінансовими обмеженнями, браком житлових ресурсів та потребою у додаткових інвестиціях у сферу житлового будівництва та реконструкції.

Не менш важливим питанням є забезпечення ВПО можливістю працевлаштування. Через обмежений доступ до робочих місць у нових громадах та невідповідність їх кваліфікаційних навичок місцевим потребам, багато ВПО стикаються з труднощами у пошуку стабільної роботи. Відсутність механізмів професійної адаптації та перенавчання ще більше ускладнює їхню інтеграцію в місцевий ринок праці, що веде до зростання рівня безробіття серед цієї категорії населення. Розробка спеціалізованих програм підтримки працевлаштування та

перепідготовки може стати вагомим інструментом у подоланні цієї проблеми, однак нині такі програми реалізуються недостатньо ефективно.

Освітні та медичні потреби ВПО також заслуговують на увагу, оскільки ці послуги є критичними для забезпечення нормального рівня життя та соціальної інтеграції. Багато переселенців стикаються з проблемами доступу до якісних освітніх послуг, особливо в умовах перевантаженості навчальних закладів у місцях масового переміщення населення. Крім того, відсутність адаптованих освітніх програм і недостатність педагогічних ресурсів поглиблюють розрив у якості навчання між різними категоріями дітей. Медичне обслуговування також має свої особливості, оскільки ВПО часто потребують особливої уваги через стресові умови, які впливають на їхнє здоров'я [23]. Однак забезпечення адекватного медичного обслуговування ускладнюється через перевантаженість медичних установ, а також через нестачу фінансування, спрямованого на розширення доступу до медичних послуг.

Загалом, соціально-економічні проблеми ВПО є комплексними і потребують детального підходу для забезпечення їхніх базових прав та можливостей. Ефективна реалізація державних програм, спрямованих на поліпшення житлових умов, працевлаштування, освіти та медичних послуг, є необхідною умовою для успішної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади та зменшення їхньої соціально-економічної вразливості.

Не слід забувати про механізми соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, які є ключовим елементом успішного функціонування державної політики у сфері підтримки ВПО, спрямованої на їхню реінтеграцію та забезпечення сталого розвитку. Державні програми підтримки включають ініціативи, що охоплюють різні аспекти життя ВПО: від соціальних виплат і матеріальної допомоги до забезпечення доступу до житлових і освітніх послуг. Однак, попри значні зусилля уряду, адаптація ВПО часто залежить від комплексного підходу, який враховує специфічні потреби кожної групи переселенців. Впровадження механізмів реінтеграції, які

відповідають місцевим умовам і мають підтримку громадських організацій, дозволяє досягти кращих результатів у процесі соціальної адаптації.

Важливу роль у підтримці ВПО відіграють місцеві громади та неурядові організації, які є основними джерелами ресурсів та інформації для переселенців на місцевому рівні. Завдяки безпосередній участі громадських організацій, таких як волонтерські та благодійні фонди, ВПО отримують доступ до необхідних ресурсів, включаючи консультації з правових питань, психологічну підтримку та допомогу у пошуку роботи. Також місцеві громади сприяють інтеграції переселенців через організацію культурних заходів і програм, спрямованих на зміцнення соціальних зв'язків. Такий підхід є ефективним, оскільки безпосередня співпраця з громадою дозволяє ВПО відчувати себе частиною соціуму та легше адаптуватися до нових умов життя.

Досвід інших країн у сфері адаптації ВПО показує, що комплексний підхід до підтримки та реінтеграції переселенців включає, зокрема, розширення правових гарантій, доступу до освіти, професійного навчання та медичної допомоги. Наприклад, у країнах, що стикалися з внутрішнім переселенням, зокрема в Колумбії та Грузії, державні ініціативи активно підтримуються міжнародними організаціями, такими як ООН та Червоний Хрест, що сприяє залученню додаткових ресурсів та покращенню якості програм реінтеграції. Порівняння міжнародного досвіду дозволяє визначити ефективні методи адаптації, які можуть бути використані в Україні для підвищення ефективності національних програм та забезпечення належного рівня підтримки для внутрішньо переміщених осіб.

Враховуючи вищевказане варто зазначити, що впровадження адаптаційних механізмів для ВПО є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та співпраці між урядовими структурами, місцевими громадами та міжнародними організаціями. Лише за умов такого співробітництва можливо забезпечити повноцінну соціальну інтеграцію ВПО, підвищити якість їхнього життя та сприяти соціально-економічній стабільності в регіонах, що приймають переселенців.

Не можна проігнорувати той момент, що одним із основних викликів у реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб є недосконалість чинної нормативно-правової бази, що не завжди забезпечує достатню підтримку переселенцям та ефективне реагування на їхні потреби. Законодавчі акти, які регулюють питання прав та обов'язків ВПО, потребують доопрацювання для відображення реалій і потреб сучасного конфлікту. Через це виникають труднощі із забезпеченням доступу ВПО до житла, працевлаштування та соціальних послуг, що безпосередньо впливає на їхню здатність адаптуватися до нових умов життя.

Координація між державними органами також виступає значною проблемою в системі підтримки ВПО. Відсутність узгодженої міжвідомчої співпраці, нестача чітких механізмів розподілу відповідальності між центральними та місцевими органами влади ускладнює реалізацію комплексних програм соціальної підтримки. Даний фактор стає критичним у ситуації, коли на місцевому рівні є потреба в негайному наданні допомоги та підтримки, однак відсутність єдиного координаційного центру призводить до розпорошеності дій та неефективності у використанні ресурсів.

Проблема обмежених фінансових ресурсів посилює існуючі труднощі, оскільки ефективна підтримка та інтеграція ВПО потребує значного фінансування, якого нині бракує. Розподіл коштів для реалізації програм соціальної адаптації є нерівномірним, що впливає на доступність базових соціальних послуг для переселенців. Така ситуація зумовлює необхідність пошуку додаткових джерел фінансування та залучення міжнародних партнерів для підтримки національних ініціатив, спрямованих на допомогу ВПО.

Адаптація законодавства до умов війни та післявоєнного відновлення також є важливим викликом для державної політики у сфері підтримки ВПО. Оскільки ситуація в країні постійно змінюється, закони та нормативні акти повинні відповідати новим викликам та відображати реальні потреби переселенців. Вказане передбачає необхідність не лише оновлення чинних правових норм, а й впровадження спеціальних заходів, що будуть діяти в умовах

надзвичайних ситуацій. Оперативне реагування на зміни та забезпечення нормативної підтримки для ВПО створять основу для формування більш стійкої та ефективної політики у цій сфері. З метою чіткої візуалізації основних проблем та викликів, що постають у реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, слід звернути увагу на таблицю 1.2.

Таблиця 1.2.

Основні проблеми та виклики державної політики підтримки внутрішньо переміщених осіб

№	Проблеми та виклики	Опис
1	Недоліки нормативно-правової бази	Чинні законодавчі акти не враховують повною мірою реальні потреби ВПО, що ускладнює доступ до житла, працевлаштування та соціальних послуг.
2	Проблеми координації між державними органами	Відсутність узгодженої міжвідомчої співпраці призводить до неузгодженості дій між центральними та місцевими органами влади, що впливає на своєчасне надання допомоги ВПО.
3	Обмежені фінансові ресурси	Брак фінансування зумовлює недостатнє забезпечення програм соціальної адаптації та підтримки для переселенців.
4	Адаптація законодавства до умов війни	Потреба в оперативних змінах законодавства для відповідності реаліям воєнного часу та створення спеціальних механізмів підтримки в умовах надзвичайної ситуації.

Джерело: розробка автора.

Загалом, з проведеного аналізу можна зробити висновок, що внутрішньо переміщені особи стикаються з численними соціально-економічними викликами, які обумовлюють потребу в більш комплексному підході до розробки та впровадження державної політики підтримки. Основні проблеми, зокрема, пов'язані з обмеженістю житлових ресурсів, недостатнім рівнем соціальної адаптації та обмеженим доступом до медичних та освітніх послуг. Ефективність державної політики щодо ВПО значною мірою залежить від вдосконалення правового регулювання, яке б повною мірою враховувало потреби переселенців та їхню соціальну вразливість. Для підвищення ефективності політики підтримки ВПО доцільно розробити комплексні заходи, які включатимуть: удосконалення нормативно-правової бази – актуалізація законів та постанов, зокрема щодо житлової та соціальної підтримки, що дозволить своєчасно реагувати на потреби переселенців та забезпечить їхні права

на рівні з іншими громадянами; забезпечення координації між державними органами – створення міжвідомчого механізму співпраці для злагодженої реалізації програм підтримки та зменшення дублювання функцій на різних рівнях влади; ефективне розподілення ресурсів – залучення додаткових джерел фінансування, включаючи міжнародну допомогу, для реалізації програм адаптації та інтеграції, а також розширення доступу до професійного навчання та працевлаштування.

Таким чином, впровадження таких рекомендацій сприятиме покращенню соціальної адаптації та інтеграції ВПО в приймаючих громадах, що, своєю чергою, зміцнить загальну соціальну стабільність у країні.

Висновки до першого розділу

1. Досліджено основні аспекти державної політики реінтеграції, спрямованої на повернення окупованих територій до правового та соціально-економічного простору України. Виявлено, що ця політика передбачає комплексний підхід, який включає соціальну підтримку, економічне відновлення, інфраструктурну модернізацію та відновлення національної ідентичності. Також встановлено, що для ефективного впровадження реінтеграційних заходів необхідно забезпечити координацію дій між державними органами, мобілізацію фінансових і технічних ресурсів, а також розробку гнучкого законодавства. Підсумовано, що успіх реінтеграції залежить від синергії зусиль держави, громадськості та міжнародних партнерів у напрямку створення сприятливих умов для стабільного розвитку звільнених територій.

2. Вивчено поняття тимчасово окупованих територій та досліджено їх основні характеристики, що дозволяє глибше зрозуміти сутність цього феномена та його вплив на загальну структуру державного управління і соціальні процеси. Тимчасово окуповані території визначаються як регіони, що, внаслідок збройного конфлікту, перебувають під фактичним контролем іноземних сил і характеризуються відчуженням від національної правової системи. Особливості

таких територій включають територіальні зміни, демографічні зрушення та значний вплив на економічну діяльність, які разом створюють унікальний соціальний та економічний простір. Дослідження виявило, що окупація суттєво впливає на соціально-економічну ситуацію в цих регіонах, зокрема спричиняє розрив економічних зв'язків, обмеження доступу до базових послуг та негативні демографічні зміни.

3. Внутрішньо переміщені особи в Україні є особливою категорією громадян, які зазнали значних труднощів унаслідок збройного конфлікту та соціально-економічної нестабільності. Встановлено, що правовий статус ВПО визначається низкою нормативно-правових актів, які регулюють їхні права, обов'язки та соціальні гарантії. Однак, попри наявність законодавчої бази, внутрішньо переміщені особи стикаються з численними викликами, такими як недостатність доступного житла, обмежені можливості працевлаштування, а також проблеми у сфері освіти та охорони здоров'я. Зазначено, що ефективність державної політики у сфері підтримки ВПО потребує комплексного підходу, який включає удосконалення правового регулювання, забезпечення координації між державними органами та активну участь громадськості. Важливим є також залучення ресурсів для соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, що дозволить не лише покращити їхній стан, але й сприятиме соціальній стабільності в країні загалом. Таким чином, розуміння специфіки правового статусу та соціально-економічних проблем ВПО є критично важливим для формування ефективних державних програм підтримки, які повинні враховувати реалії війни та післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

2.1. Нормативно-правова база реінтеграції окупованих територій в Україні

Проблема окупованих територій в Україні є одним з найбільш складних та багатогранних викликів сучасного державного управління, адже йдеться не лише про відновлення суверенітету, але й про повернення громадян, які перебували під впливом ворожої адміністрації, до повноцінного життя у правовому та соціальному полі держави. Після незаконної окупації частин територій, включаючи Крим та окремі райони Донецької і Луганської областей, Україна опинилася перед складним завданням захисту прав своїх громадян та відновлення єдності країни. Виклики, які виникають у процесі реінтеграції цих територій, охоплюють широкий спектр питань – від правового забезпечення та економічної стабілізації до соціальної адаптації і надання громадянам доступу до всіх необхідних послуг.

Необхідність реінтеграції продиктована прагненням забезпечити державний суверенітет на всій території України та інтегрувати тимчасово окуповані території, відновлюючи там мирне життя й соціальну стабільність. Вказане вимагає зусиль на всіх рівнях влади, а також розробки та впровадження масштабних заходів, що охоплюють правові, економічні, соціальні та гуманітарні аспекти. При цьому головним завданням реінтеграційної політики є створення умов для відновлення соціальних зв'язків та довіри громадян, надання їм доступу до медичних, освітніх, адміністративних та інших державних послуг. Водночас, політика реінтеграції спрямована на підтримку економічного розвитку та створення умов для самостійного розвитку місцевих громад.

Принагідно зазначити, що одним із центральних завдань державної політики реінтеграції є формування ефективної нормативно-правової бази, яка б забезпечувала правовий захист громадян, що залишаються на окупованих територіях або повертаються на звільнені території. Така база має не лише закріплювати права і свободи громадян, але й сприяти їхній адаптації до життя в умовах українського правового простору. Важливими аспектами цієї політики є забезпечення матеріальної підтримки та соціальної допомоги, особливо для внутрішньо переміщених осіб, які втратили житло та засоби до існування внаслідок конфлікту. Держава зобов'язана створити умови для інтеграції цих громадян у суспільне життя та забезпечити їм рівні можливості у доступі до працевлаштування, освіти, медичних послуг і правового захисту.

Крім того, важливим завданням є співпраця з міжнародними партнерами та громадянським суспільством для забезпечення дієвості реінтеграційних заходів. Інституції, як-от ООН, ОБСЄ, Рада Європи, надають не лише консультаційну та технічну підтримку, а й виступають гарантами дотримання прав людини на окупованих територіях, що сприяє підвищенню довіри громадян до процесу реінтеграції. Також громадянське суспільство відіграє важливу роль у контролі за виконанням державної політики та підвищенні її ефективності [64]. Взаємодія між державними структурами, міжнародними організаціями та громадськими інституціями дозволяє забезпечити комплексний підхід до реінтеграції, що є необхідним для досягнення стійких результатів.

В цілому, реінтеграція окупованих територій в Україні – це багатоаспектний процес, який вимагає узгодженої роботи всіх органів влади, активної участі громадянського суспільства та тісної співпраці з міжнародними партнерами. Важливість цього процесу полягає у відновленні державного суверенітету, інтеграції громадян у національне правове поле та створенні умов для стабільного розвитку звільнених територій.

Так, слід звернути увагу на базові законодавчі акти щодо реінтеграції окупованих територій, які створюють правову основу для захисту прав громадян та регулювання специфічних умов на тимчасово окупованих територіях України,

що відображає прагнення держави забезпечити стабільність і правопорядок навіть в умовах збройного конфлікту. Одним із ключових документів, що забезпечує захист прав громадян на цих територіях, є Закон України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України”, ухвалений 19 травня 2024 року, № 3687-IX [33]. Даний закон визначає правовий статус тимчасово окупованих територій та гарантує реалізацію основних прав і свобод громадян, які залишаються у зоні конфлікту або змушені були покинути свої домівки. Він закріплює невизнання будь-яких змін адміністративного статусу цих територій, що є важливим принципом української державної політики та основою для подальших нормативних актів, спрямованих на підтримку громадян та відновлення територіальної цілісності. Закон охоплює важливі положення для правового захисту громадян у зоні окупації, визначаючи механізми для збереження зв’язку з Україною, зокрема через спрощені процедури отримання документів, соціальної допомоги та доступу до медичних і освітніх послуг. Це важливо для підтримки національної ідентичності та правового статусу громадян під юрисдикцією окупаційної адміністрації. Закон також регулює уникнення подвійного оподаткування та підтримку підприємницької діяльності, зберігаючи економічні зв’язки з Україною.

Доповненням до цього базового законодавства є Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України” від 21 квітня 2022 року, № 2217-IX [30]. Даний Закон уточнює попередні положення, посилюючи механізми контролю за додержанням прав людини на окупованих територіях, а також розширює повноваження державних органів, що відповідають за координацію реінтеграційних процесів. Закон спрямований на вдосконалення правового режиму та забезпечення чіткого визначення повноважень державних органів, що допомагає уникати правових колізій та забезпечує ефективніше застосування норм на практиці.

Крім того, цей акт має важливе значення для посилення правового захисту внутрішньо переміщених осіб, які залишили окуповані території, забезпечуючи їм відповідні соціальні права та гарантії, включаючи можливість отримання компенсацій та відшкодування за втрати майна. Розширення повноважень держави у сфері регулювання правового режиму дозволяє Україні зберігати ефективний контроль над реінтеграційними процесами та гарантувати громадянам доступ до основних соціальних благ, навіть якщо вони не можуть фізично повернутися на звільнені території.

Додатково, слід звернути увагу на те, що реалізація державної політики реінтеграції окупованих територій вимагає скоординованих зусиль та впровадження чітких заходів, що охоплюють різні сфери соціально-економічного та адміністративного життя. Важливим кроком у цьому напрямку стало затвердження Кабінетом Міністрів України Плану заходів, спрямованих на реалізацію основ державної внутрішньої політики щодо окремих районів Донецької та Луганської областей, де державна влада тимчасово не здійснює свої повноваження. Розпорядження від 11 січня 2017 року № 8-р окреслює комплекс заходів, орієнтованих на підтримку місцевого населення, відновлення адміністративних та соціальних структур, а також поступову інтеграцію цих районів до загальноукраїнської системи управління [34]. План передбачає зосередження на питаннях забезпечення безпеки, покращення умов життя населення, розширення можливостей для працевлаштування та доступу до освітніх і медичних послуг, що є основою для відновлення стабільності на цих територіях.

Посилення регіонального розвитку стало наступним етапом у реалізації державної політики реінтеграції, що знайшло відображення у внесенні змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року, № 940-2024-п, доповнила стратегію заходами, спрямованими на відновлення економічної активності та розвиток інфраструктури в деокупованих і прилеглих до зони конфлікту територіях [29]. Вказані зміни сприяють посиленню уваги до проблем соціальної

адаптації, створення нових робочих місць, залучення інвестицій і підтримки підприємництва. Стратегія також передбачає розробку індивідуальних програм підтримки для громад, які найбільше постраждали від конфлікту, з акцентом на довгострокову стабілізацію та соціально-економічний розвиток, що в кінцевому підсумку сприятиме успішній реінтеграції цих регіонів до єдиного правового та економічного простору України.

Важливим елементом державної політики реінтеграції стало також впровадження порядку внесення відомостей про адресу задекларованого або зареєстрованого місця проживання (перебування) для осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях або територіях, де ведуться бойові дії. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 року, № 820, спрямована на забезпечення належного обліку громадян, які постійно або тимчасово переміщені з територій конфлікту [35]. Вказане дозволяє не лише створити єдину базу даних для оперативного доступу до інформації про такі осіб, але й забезпечує доступ до соціальних виплат, медичних послуг і адміністративних сервісів, що є важливою частиною підтримки ВПО. Таким чином, створення та підтримка актуальної інформаційної бази дозволяє державі краще планувати соціальну допомогу та сприяти адаптації громадян, які постраждали від збройного конфлікту.

При цьому не слід забувати про нормативно-правову базу підтримки та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб, яка є важливим елементом державної політики, яка спрямована на забезпечення прав, соціальної захищеності та адаптації громадян, вимушених залишити свої домівки через збройний конфлікт. Основним документом у цій сфері є Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” від 30 грудня 2023 року, № 3446-IX [32], що визначає правовий статус ВПО, встановлює основні гарантії для цієї категорії громадян і передбачає низку правових механізмів для підтримки їх соціальної інтеграції. Закон забезпечує внутрішньо переміщеним особам доступ до соціальних послуг, освітніх програм, медичної допомоги та правового захисту, закріплюючи державні гарантії соціальної підтримки на всіх

етапах адаптації. Дані заходи є важливим кроком у подоланні соціальних та економічних труднощів, з якими стикаються ВПО в нових умовах проживання.

Доповненням до зазначеного закону виступає Закон України “Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин” від 18 жовтня 2024 року, № 3901-IX [36], який охоплює правове регулювання щодо осіб, зниклих безвісти під час збройного конфлікту, та гарантує соціальну підтримку їхнім родинам. Документ встановлює механізми правового захисту для сімей зниклих безвісти, зокрема щодо соціальної допомоги, психологічної підтримки та юридичного супроводу, спрямованого на встановлення місцезнаходження зниклих осіб. Зазначений Закон є особливо важливим для родин ВПО, надаючи їм належну підтримку з боку держави в умовах невизначеності та емоційного навантаження, що виникають через зникнення близьких під час конфлікту.

Забезпечення житлових прав ВПО регулюється Законом України “Про житловий фонд соціального призначення” від 2 квітня 2022 року, № 2153-IX [31]. Цей акт створює правову основу для надання соціального житла внутрішньо переміщеним особам, а також передбачає можливість компенсаційних виплат для оренди житла. Він забезпечує рівні можливості для ВПО в отриманні доступу до соціального житла, що є важливим кроком для забезпечення гідних умов проживання та стабільності. Завдяки цьому Закону держава має можливість надати тимчасовий притулок тим, хто втратив домівки, сприяючи їхній поступовій інтеграції у громади нових населених пунктів.

Подальшу деталізацію соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб містить Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб” від 26 січня 2024 року, № 94 [8], яка регулює порядок надання грошової допомоги та інших форм державної підтримки для ВПО. Постанова визначає механізми розподілу матеріальної допомоги, підтримки у сфері охорони здоров'я та працевлаштування, акцентуючи увагу на соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб у нових умовах. Зокрема, документ передбачає виплату

щомісячної грошової допомоги та запроваджує комплекс заходів для підвищення рівня соціальної захищеності ВПО та їхньої інтеграції в суспільство.

Таким чином, комплексна нормативно-правова база підтримки ВПО спрямована на задоволення їхніх базових потреб, захист прав і забезпечення можливостей для інтеграції в нове середовище. Такий підхід дозволяє державі не тільки підтримувати своїх громадян у складний період адаптації, але й сприяти стабільному розвитку соціальних інститутів, надаючи необхідні інструменти для відновлення життєдіяльності громад, що приймають ВПО. Для ознайомлення з нормативно-правовими актами щодо реінтеграції окупованих територій та підтримки ВПО наведено таблицю 2.1 із ключовими документами.

Таблиця 2.1.

Основні нормативно-правові акти з реінтеграції та підтримки внутрішньо переміщених осіб

Найменування акту	Тип документа	Опис
Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України	<i>Закон України</i>	Встановлює правовий режим на тимчасово окупованих територіях та забезпечує захист прав і свобод громадян на цих територіях.
Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України		Регулює правовий режим тимчасово окупованих територій, включаючи уточнення та доповнення до законів щодо забезпечення прав громадян.
Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб		Визначає права та соціальні гарантії для внутрішньо переміщених осіб, сприяючи їхній інтеграції в нових громадах.
Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин		Встановлює правовий статус осіб, зниклих безвісти, та забезпечує підтримку їхнім родинам у період пошуку.
Про житловий фонд соціального призначення		Створює правову основу для надання житлових приміщень соціального призначення для ВПО та інших уразливих категорій.
Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки		Вносить зміни до Державної стратегії регіонального розвитку для відновлення економічної

		активності на постраждалих територіях.
Про затвердження Порядку внесення відомостей про адресу задекларованого/zareєстрованого місця проживання на тимчасово окупованій території та територіях бойових дій	<i>Постанова Кабінету Міністрів України</i>	Регламентує внесення даних про місце проживання на окупованих територіях і територіях бойових дій для забезпечення державного обліку.
Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб		Визначає порядок соціальної підтримки ВПО та інших вразливих осіб, включаючи матеріальну допомогу і доступ до соціальних послуг.
Про затвердження плану заходів щодо реалізації деяких засад державної внутрішньої політики для окремих районів Донецької та Луганської областей	<i>Розпорядження Кабінету Міністрів України</i>	Окреслює план заходів для реалізації державної політики щодо окупованих районів Донбасу, спрямований на підтримку місцевого населення.

Таблицю складено на основі аналізу джерел [8; 29; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36].

Отож, аналізуючи нормативно-правову базу, що регулює реінтеграцію окупованих територій та підтримку внутрішньо переміщених осіб в Україні, стає очевидним, що існує ціла система правових механізмів, покликаних забезпечити належні умови для захисту прав громадян. До ключових завдань такої бази належить створення правового режиму, який гарантує права і свободи як на окупованих територіях, так і для тих, хто був змушений залишити свої домівки. Окрім цього, нормативні акти спрямовані на забезпечення соціального захисту та адаптації ВПО до нових умов життя, що включає доступ до медичних, освітніх, житлових та інших необхідних послуг.

Разом з тим, існуюча законодавча база часто стикається з проблемами в частині її практичної реалізації. Хоча правовий механізм охоплює різноманітні аспекти підтримки, для ефективного функціонування вкрай важливо підвищити рівень координації між різними органами державної влади. Відсутність належної взаємодії між відомствами призводить до ускладнень у процесі надання допомоги та підтримки, а також може уповільнити темпи реінтеграції. Наприклад, ефективне розв'язання питань, пов'язаних з реєстрацією ВПО або наданням житлових і соціальних послуг, вимагає чіткої взаємодії між державними установами, що наразі є однією з проблемних ділянок.

Крім координації, важливим фактором є наявність належних ресурсів для реалізації передбачених заходів. Проблеми з недостатнім фінансуванням та застарілим технічним забезпеченням гальмують впровадження низки важливих положень. Сучасна ситуація в Україні, пов'язана з війною, створює додаткові виклики у забезпеченні необхідних ресурсів для задоволення потреб ВПО та відновлення інфраструктури на звільнених територіях. Фінансова підтримка з боку держави та міжнародних партнерів є критичною, однак потребує ретельного планування та контролю за використанням коштів, що значно підвищить результативність процесу реінтеграції.

Також значущим аспектом є адаптація нормативно-правової бази до поточних умов, що динамічно змінюються внаслідок військових дій та пов'язаних з ними соціально-економічних викликів. Законодавча база повинна враховувати специфіку сьогодення, зокрема збільшення кількості осіб, що потребують соціальної підтримки, а також забезпечення доступу до базових послуг на постраждалих територіях. Вказане вимагає від держави швидкої реакції на нові виклики та внесення необхідних змін до існуючих законів і постанов, що допоможе зробити правові норми більш ефективними і дієвими в реальних умовах.

Нарешті, важливим елементом успішної реалізації політики реінтеграції є залучення громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Підтримка громадських організацій та міжнародних донорів може значно посилити ефективність заходів, спрямованих на реінтеграцію та підтримку ВПО. Вони можуть забезпечити як додаткові ресурси, так і експертну допомогу в побудові стійких моделей соціальної адаптації та реабілітації населення. Залучення громадян до процесів реінтеграції, наприклад, через волонтерські ініціативи або місцеві проекти, сприяє укріпленню зв'язків між різними регіонами країни, що є основою для успішної та довготривалої реінтеграції.

Таким чином, підсумовуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що нормативно-правова база України створює важливу основу для реінтеграції окупованих територій та підтримки ВПО, проте її реалізація потребує

вдосконалення у багатьох аспектах. Комплексний підхід до підвищення координації між установами, забезпечення ресурсами, адаптації законодавства та залучення громадянського суспільства дозволить значно зміцнити процеси відновлення та повернення населення до мирного життя.

2.2. Державні програми та стратегії реінтеграції ВПО

У сучасних умовах збройного конфлікту в Україні проблема реінтеграції внутрішньо переміщених осіб набуває особливого значення. З початку військової агресії мільйони громадян опинилися у складних обставинах, змушені залишити свої домівки та адаптуватися до нових умов життя. Дана ситуація створює значні виклики для держави, оскільки вимагає не лише забезпечення гуманітарної допомоги, а й розробки та реалізації комплексних державних програм, що сприятимуть соціально-економічній інтеграції ВПО. Реінтеграція ВПО є важливою складовою стабільності країни, оскільки без їхньої успішної адаптації та повернення до нормального життя неможливо говорити про відновлення соціальної тканини українського суспільства.

Серед основних проблем, з якими стикаються ВПО, можна виділити питання житла, працевлаштування, доступу до медичних та освітніх послуг, а також необхідність соціальної підтримки. З огляду на вказані виклики, держава розробила низку програм і стратегій, спрямованих на підтримку внутрішньо переміщених осіб, що є важливими кроками на шляху їхньої реінтеграції в суспільство [47]. Вивчення цих програм дозволяє оцінити їхню ефективність та виявити можливі недоліки, а також запропонувати рекомендації для покращення умов життя ВПО. Таким чином, проблема реінтеграції ВПО залишається актуальною, що потребує уваги з боку держави та суспільства.

Варто відмітити, що правовий контекст реінтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні охоплює ряд державних програм та стратегій, що були розроблені для забезпечення їх прав і соціальних гарантій. Дані програми мають на меті створення ефективної системи підтримки, що включає не лише

надання житла та соціальної допомоги, а й сприяння економічній адаптації переселенців.

Однією з основних програм є Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб”, який визначає правовий статус ВПО, закріплює їх права на соціальну підтримку, доступ до медичних та освітніх послуг, а також можливість отримання житла. Даний закон, став базовим нормативно-правовим актом, що регулює взаємовідносини між державою та внутрішньо переміщеними особами. Крім того, до важливих державних стратегій можна віднести “Державну цільову програму соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб”, яка надає комплексні рішення для вирішення соціально-економічних проблем, з якими стикаються ВПО. Програма включає заходи з забезпечення житлом, професійної підготовки та працевлаштування, а також доступу до медичних послуг.

З метою покращення координації між державними органами та місцевими громадами в Україні також були запроваджені різні міжвідомчі комісії та робочі групи, що займаються питаннями реінтеграції ВПО. Вказані ініціативи покликані забезпечити ефективну реалізацію державних програм на місцях і врахувати специфічні потреби переселенців. Загалом, правовий контекст реінтеграції ВПО в Україні базується на національному законодавстві, яке визначає не лише їхні права, але й обов'язки, що в свою чергу сприяє розвитку комплексного підходу до вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб.

Доречно додати, що основні державні програми підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні створені для вирішення соціально-економічних проблем, з якими стикаються ці особи внаслідок збройного конфлікту. Першою важливою програмою є “Державна цільова програма соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб” [41]. Окреслена програма передбачає надання житла, соціальних послуг та медичної допомоги ВПО, а також сприяння їхньому працевлаштуванню через освітні та професійні тренінги. За даними урядових звітів, програмою охоплено десятки тисяч переселенців, і вона

забезпечує доступ до житлових ресурсів та медичних послуг, що є критично важливим у їх адаптації до нових умов життя.

Ще однією важливою ініціативою є “Програма надання грошової допомоги для ВПО”. Вказана програма забезпечує одноразові виплати або щомісячну фінансову підтримку для переселенців, що допомагає їм покрити базові потреби, такі як проживання та харчування [46]. Однак, існують виклики у процесі її реалізації, пов’язані з обмеженим фінансуванням та необхідністю кращої координації між різними державними структурами.

Оцінка ефективності вказаних програм показує, що, незважаючи на позитивні результати, такі як підвищення рівня доступу до соціальних послуг, існують також значні недоліки. По-перше, недостатня інформаційна підтримка для самих ВПО часто призводить до того, що вони не знають про всі доступні програми. По-друге, обмежений бюджет не завжди дозволяє задовольнити потреби всіх внутрішньо переміщених осіб. Крім того, недостатня інтеграція з місцевими громадами ускладнює процеси адаптації ВПО. Багато переселенців стикаються з труднощами в пошуку роботи через відсутність визнання їхніх кваліфікацій та професій. Враховуючи ці виклики, доцільно розглянути можливості вдосконалення існуючих програм, щоб вони могли краще відповідати реаліям і потребам внутрішньо переміщених осіб.

Загалом, державні програми підтримки ВПО є важливим кроком у напрямку їх реінтеграції, проте для досягнення максимального ефекту необхідно посилити їхню ефективність та забезпечити більш тісну співпрацю між усіма зацікавленими сторонами.

Не можна не зазначити, що стратегії соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в приймаючих громадах відіграють критичну роль у забезпеченні їхньої стабільності та можливості налагодження нового життя. Важливо відзначити, що успішна адаптація ВПО залежить не лише від державних програм, а й від зусиль місцевих органів влади та громадських організацій, які відіграють ключову роль у реалізації цих стратегій. Аналіз стратегій соціальної адаптації ВПО вказує на те, що основна увага приділяється

створенню умов для інтеграції переселенців у соціум приймаючих громад. Однією з основних стратегій є програма надання житла, яка передбачає не тільки забезпечення тимчасового житла, а й допомогу в пошуку постійного [44]. Вказане включає у себе не лише фінансову підтримку, а й консультації щодо вибору підходящого житлового варіанту, що відповідає потребам ВПО.

Додатково, соціальні ініціативи, спрямовані на надання освітніх послуг та професійної підготовки, забезпечують ВПО можливістю адаптувати свої навички до нових умов. Такі програми не лише підвищують шанси на успішне працевлаштування, але й сприяють соціалізації переселенців у нових громадах [41]. Важливою частиною цих стратегій є залучення місцевих жителів до процесу адаптації, що сприяє зміцненню соціальних зв'язків і взаємодії.

Роль місцевих органів влади в цьому контексті є невід'ємною. Вони відповідають за реалізацію державних програм на місцевому рівні, а також за забезпечення комунікації між ВПО та місцевими громадами. Однак, для досягнення ефективності цієї роботи, важливо, щоб місцева влада мала достатньо ресурсів та повноважень для підтримки ВПО [53]. Вказне може включати в себе створення спеціальних управлінь або комітетів, які зосереджені на питаннях інтеграції переселенців, що дозволяє ефективніше вирішувати їхні проблеми. Громадські організації також відіграють значну роль у процесі соціальної адаптації ВПО. Вони часто стають посередниками між державою та переселенцями, надаючи їм необхідну інформацію, юридичну допомогу та підтримку. Завдяки своїм зв'язкам у громадах, такі організації можуть проводити різноманітні заходи, які сприяють інтеграції ВПО, наприклад, навчальні програми, культурні обміни та волонтерські ініціативи [62].

В цілому, ефективність стратегій соціальної адаптації та інтеграції ВПО залежить від злагодженої роботи всіх учасників цього процесу, що включає державні органи, місцеві громади та громадські організації. Важливо не лише розробляти нові стратегії, але й забезпечувати їхню реалізацію на місцях, з урахуванням специфіки кожної громади та потреб переселенців.

Додатково слід зауважити, що реалізація державних програм підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні стикається з багатьма викликами, які ускладнюють процес інтеграції цих осіб у нові громади. Однією з основних проблем є недостатня фінансова підтримка, що заважає втіленню програм на місцевому рівні. Багато органів влади не мають достатніх ресурсів для забезпечення соціальної підтримки ВПО, що призводить до обмежень у реалізації важливих ініціатив, таких як надання житла, освіти та медичних послуг. Дана ситуація створює додаткові труднощі для переселенців, які потребують термінової допомоги. Проблеми фінансування ускладнюються також економічною нестабільністю країни, що може призвести до скорочення державних видатків на соціальні програми, включаючи ті, що підтримують ВПО [61].

Проблеми координації між державними та місцевими органами є ще одним значним викликом, який гальмує ефективність державної політики. Часто виникають непорозуміння між різними рівнями влади, що призводить до дублювання зусиль або, навпаки, до прогалин у реалізації програм. Внаслідок цього, ВПО можуть залишитися без необхідної підтримки, оскільки не завжди зрозуміло, до кого звертатися за допомогою [53]. Окреслене підкреслює важливість створення ефективних механізмів комунікації та співпраці між різними рівнями управління.

Крім того, відсутність єдиної стратегії в національному масштабі призводить до плутанини у визначенні пріоритетів щодо підтримки ВПО. Кожен регіон може мати свої специфічні проблеми, що вимагають індивідуального підходу, однак без загальнонаціональної координації важко забезпечити комплексний підхід до вирішення соціально-економічних проблем. Тому важливо визначити спільні цілі та завдання, які дозволять узгодити дії на всіх рівнях. Наприклад, безсумнівним є те, що відсутність чіткої політики на державному рівні може призвести до невизначеності серед переселенців, які можуть бути не впевнені у своїх правах і можливостях отримання допомоги.

Не менш важливими є соціальні виклики, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи. Психологічні травми, пов'язані з втратами домівок та звичного способу життя, можуть значно ускладнити процес адаптації. Зважаючи на це, державні програми повинні враховувати не лише матеріальні, але й психологічні потреби переселенців, що вимагає залучення фахівців у сфері психології та соціальної роботи [56]. Проте, попри існуючі програми, багато ВПО відчують брак доступу до якісних психологічних послуг, які могли б допомогти їм у процесі адаптації. Принагідно далі звернути увагу на таблицю 2.2., яка узагальнює виклики, з якими стикаються державні програми підтримки ВПО в Україні.

Таблиця 2.2.

Виклики у реалізації програм підтримки ВПО

№	Виклики у реалізації програм підтримки ВПО	Опис
1	Недостатня фінансова підтримка, що ускладнює втілення програм на місцевому рівні.	Багато органів влади не мають достатніх ресурсів для забезпечення соціальної підтримки ВПО, що призводить до обмежень у реалізації важливих ініціатив, таких як надання житла, освіти та медичних послуг.
2	Проблеми координації між державними та місцевими органами.	Непорозуміння між різними рівнями влади призводить до дублювання зусиль або прогалин у реалізації програм.
3	Відсутність єдиної стратегії в національному масштабі.	Важливо визначити спільні цілі та завдання для узгодження дій на всіх рівнях.
4	Соціальні виклики, зокрема психологічні травми переселенців.	Державні програми повинні враховувати не лише матеріальні, але й психологічні потреби переселенців.

Джерело: авторська розробка.

З аналізу таблиці 2.2. видно, що реалізація державних програм підтримки ВПО в Україні потребує комплексного підходу до подолання викликів, що стоять перед державою в умовах війни та кризової ситуації. Лише через покращення законодавчої бази, забезпечення координації між органами влади та ефективне розподілення ресурсів можна досягти належного рівня соціальної підтримки та інтеграції переселенців у приймаючих громадах. Вивчення міжнародного досвіду в реінтеграції внутрішньо переміщених осіб в цьому контексті є важливим аспектом для формування ефективної політики в Україні. Країни, які

стикалися з подібними викликами, наприклад, Грузія, Боснія і Герцеговина, та інші, можуть надати цінні уроки щодо стратегій підтримки ВПО. Досвід Грузії показує, що комплексні програми соціальної адаптації, які включають економічну, освітню та медичну допомогу, можуть суттєво полегшити процес інтеграції [55]. Грузія також акцентує увагу на важливості створення механізмів зворотного зв'язку, які дозволяють переселенцям висловлювати свої потреби та пропозиції.

Уроки з Боснії і Герцеговини демонструють важливість локальних ініціатив у вирішенні проблем ВПО. Місцеві громади, які активно залучають переселенців до участі в соціальних проектах, можуть не лише сприяти їхній адаптації, а й зміцнювати соціальні зв'язки у суспільстві [52]. Також важливо, щоб державні органи забезпечували адекватні ресурси для реалізації таких ініціатив, сприяючи інтеграції переселенців у економіку та культуру місцевих громад.

В цілому, аналіз міжнародного досвіду вказує на необхідність адаптації цих практик до українських реалій. В Україні, де війна триває, важливо враховувати специфіку потреб внутрішньо переміщених осіб та соціально-економічні умови, що склалися внаслідок збройного конфлікту. Відзначено, що ефективність державних програм підтримки ВПО потребує більшої уваги до координації між різними державними інститутами та забезпечення належного фінансування. Основні висновки свідчать про те, що незважаючи на наявність кількох програм, які сприяють соціальній адаптації та інтеграції ВПО, існують значні проблеми, пов'язані з їх реалізацією. Зокрема, недостатнє фінансування, відсутність єдиної стратегії, а також проблеми з координацією дій між центральними та місцевими органами влади призводять до неефективного використання ресурсів і обмежують доступність послуг для переселенців. Рекомендації щодо вдосконалення політики підтримки та реінтеграції ВПО включають:

- удосконалення законодавчої бази: важливо розробити нові нормативно-правові акти, що забезпечать чітке регулювання прав і свобод ВПО, а також адаптують існуючі закони до реалій воєнного часу;
- забезпечення фінансування: необхідно виділити додаткові фінансові ресурси для програм, спрямованих на підтримку ВПО, щоб забезпечити їх житлом, медичними послугами та можливостями для працевлаштування;
- покращення координації між органами влади: розробка механізмів комунікації та співпраці між різними рівнями управління, що дозволить уникнути дублювання зусиль і забезпечити ефективну реалізацію програм;
- залучення громади та громадських організацій: Активізація співпраці з місцевими громадами та НУО для забезпечення комплексної підтримки ВПО, включаючи психологічну допомогу та соціальну інтеграцію.

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що тільки комплексний підхід, що враховує міжнародний досвід, може стати основою для успішного відновлення та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні, забезпечуючи їм належний рівень соціальних гарантій і можливостей для розвитку.

2.3. Політика соціальної підтримки та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб

Нині соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб набуває ключового значення в умовах тривалих криз, що спричиняють масштабні внутрішні міграції та значно послаблюють соціальну стабільність держави. Питання забезпечення соціальної підтримки ВПО виходить за межі індивідуальної допомоги та набуває комплексного соціально-економічного характеру, адже вимушена міграція створює нові виклики не лише для самих осіб, а й для суспільства загалом. Так, ефективна політика соціальної підтримки повинна враховувати потреби та права ВПО, які мають обмежений доступ до житла, медичного обслуговування, освіти, а також до можливостей працевлаштування.

Внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою соціально-економічних та правових викликів, що ускладнюють їхню інтеграцію в нові громади та створюють додатковий тиск на соціальні служби. Такі особи часто змушені адаптуватися до нових соціально-економічних умов, стикаючись з проблемами у пошуку гідної роботи та стабільного джерела доходу. Більше того, в умовах недостатньо розвиненої інфраструктури соціальної підтримки ці виклики перетворюються на системні, загострюючи питання нерівності та дискримінації. Складність полягає ще й у тому, що правові рамки, хоча й спрямовані на захист ВПО, нерідко не враховують специфічні потреби цієї категорії населення, що обмежує можливості для реалізації їхніх прав.

Загалом, соціально-економічні та правові виклики, які стоять перед ВПО, вимагають активної ролі держави у формуванні комплексної політики соціальної підтримки. Зокрема, необхідно розвивати не тільки систему державних допомог, а й стимулювати громадянське суспільство до активної участі у процесі підтримки та адаптації ВПО, забезпечуючи тим самим більш стійкий і довгостроковий підхід до вирішення проблем. У цьому контексті ефективна політика соціальної підтримки повинна бути не просто реакцією на наявні проблеми, а й проактивною стратегією, що здатна не лише забезпечити базові права та потреби ВПО, а й створити сприятливі умови для їхньої повноцінної інтеграції в соціум.

Не можна також оминути той факт, що забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб є одним із найважливіших напрямів соціальної політики держави, особливо в умовах зростаючої кількості переміщених осіб через тривалі конфлікти та нестабільність. ВПО потребують різносторонньої підтримки для задоволення базових потреб, таких як житло, робота, доступ до освіти та медичного обслуговування, що забезпечує їх адаптацію та інтеграцію в нові громади. Держава не лише визнає ці права, але й повинна реалізувати ефективні механізми підтримки, що передбачають координацію з громадськими та міжнародними організаціями.

Одним із ключових напрямів державної політики є забезпечення ВПО житлом, оскільки саме відсутність постійного житла стає критичним фактором, що заважає їм повернутися до нормального життя. Нині існують програми, спрямовані на тимчасове та довгострокове забезпечення житлом, зокрема надання соціального житла та субсидій на оренду [51]. Такі заходи є важливими для забезпечення базової стабільності ВПО, але постають виклики в контексті їх масштабування та фінансування. Потреба у розробці більш довгострокових і стійких програм, які враховували б інтереси та можливості місцевих громад, є надзвичайно актуальною.

Крім того, питання забезпечення права на працю є одним з основних аспектів соціальної політики, спрямованої на інтеграцію ВПО у нові громади. Важливо забезпечити рівний доступ до ринку праці та створити умови для працевлаштування, оскільки стабільне джерело доходу є основою соціальної адаптації. На державному рівні існують програми працевлаштування та перекваліфікації ВПО, які допомагають їм освоїти нові професії або підвищити кваліфікацію. Водночас з'являються виклики, пов'язані з недостатньою кількістю робочих місць у певних регіонах, особливо тих, що приймають найбільше переселенців, що вимагає посилення уваги до питань регіональної зайнятості.

Варто звернути увагу на те, що освіта є ще одним важливим напрямом політики соціального захисту ВПО, оскільки доступ до якісної освіти сприяє довгостроковій інтеграції переміщених дітей і дорослих у нові громади. Держава забезпечує право на освіту для ВПО через програми включення, що передбачають адаптацію шкільних програм, створення додаткових навчальних місць та надання психологічної підтримки. Крім того, існують заходи для надання додаткових стипендій та грантів для ВПО, що допомагає дітям та молоді отримувати вищу освіту [27]. Однак зростаючий тиск на освітні установи у приймаючих регіонах вимагає додаткових ресурсів та підтримки, щоб забезпечити рівень якості навчання.

Медичне обслуговування є критичним аспектом підтримки, адже ВПО часто стикаються з погіршенням здоров'я внаслідок стресу, фізичних

навантажень та зміни життєвих умов. Держава забезпечує право на безоплатне медичне обслуговування для ВПО через систему державних медичних закладів, а також надає доступ до спеціалізованої медичної допомоги. Додатково передбачені програми психологічної допомоги, оскільки проблема посттравматичних розладів є актуальною серед ВПО. Проте, щоб система охорони здоров'я могла адекватно реагувати на збільшення навантаження, потрібні додаткові інвестиції та розробка спеціалізованих програм для ВПО.

Важливою складовою соціальної підтримки є надання ВПО різноманітних пільг та допомоги, спрямованих на забезпечення їхньої адаптації та покращення якості життя. Зокрема, існують пільги на оплату житлово-комунальних послуг, субсидії на оренду житла, а також одноразові фінансові допомоги. Такі програми дають можливість ВПО почати нове життя у нових умовах, однак вони потребують значного фінансового ресурсу, а також механізмів прозорого розподілу коштів та ефективного контролю за їх використанням.

Доречно додати, що програми соціального захисту та пільги для ВПО, хоча і створюються на національному рівні, вимагають співпраці з регіональними та місцевими органами влади для забезпечення належного виконання. Так, місцева влада часто відіграє ключову роль у реалізації програм соціального захисту, оскільки саме вона безпосередньо контактує з ВПО та координує надання допомоги на місцях [60]. Вказане ставить нові виклики перед органами місцевого самоврядування, що вимагає створення механізмів ефективної комунікації та координації між різними рівнями влади.

Розробка політики соціальної підтримки ВПО також потребує активної участі громадянського суспільства, яке може забезпечити додаткові ресурси та ефективну підтримку для вирішення потреб ВПО. Громадські організації часто залучаються до процесу надання соціальних послуг та правової допомоги, особливо в питаннях захисту прав ВПО. Їхня участь створює умови для більш гнучкої та швидкої реакції на потреби, що виникають у різних регіонах, зокрема в контексті правових консультацій та захисту інтересів ВПО у правовому полі.

Цікавим є те, що міжнародні організації, такі як ООН та Червоний Хрест, також роблять вагомий внесок у підтримку політики соціальної підтримки ВПО в Україні, надаючи технічну, фінансову та експертну допомогу. Їхня участь дозволяє значно підвищити якість і доступність соціальних послуг, надаючи додаткові ресурси для медичної допомоги, освітніх програм, а також забезпечення тимчасового житла [59]. Завдяки цьому, політика соціального захисту стає багатовимірною, дозволяючи враховувати міжнародний досвід і створювати більш комплексні підходи до допомоги ВПО.

Держава продовжує розвивати нормативно-правову базу для забезпечення ефективного соціального захисту ВПО, зокрема шляхом прийняття спеціальних законів та нормативних актів, які регулюють права та обов'язки ВПО. Оновлення законодавства дозволяє адаптувати політику під актуальні потреби та виклики, зокрема у питаннях забезпечення прав на житло, доступ до роботи, медичного обслуговування та освіти. Однак постійне оновлення нормативної бази потребує значних ресурсів і часу, а також міжвідомчої координації для забезпечення належного виконання. Для кращого розуміння основних напрямів державної політики щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та їхнього захисту надано таблицю 2.3., яка систематизує ключові аспекти, зокрема забезпечення прав ВПО на житло, працю, освіту та медичне обслуговування, а також діючі програми соціального захисту та пільги.

Таблиця 2.3.

Основні напрями державної політики соціальної підтримки та
забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб

Напрямок політики	Опис	Ключові програми та заходи	Виклики та потреби
<i>Житло</i>	Забезпечення тимчасовим та постійним житлом для ВПО.	Соціальне житло, субсидії на оренду.	Потреба у масштабуванні та довгострокових рішеннях.
<i>Праця</i>	Сприяння працевлаштуванню та перекваліфікації ВПО.	Програми працевлаштування, перекваліфікація.	Нестача робочих місць у певних регіонах та потреба у регіональних програмах.

<i>Освіта</i>	Забезпечення доступу до шкільної та вищої освіти	Адаптація навчальних програм, додаткові стипендії.	Потреба у збільшенні ресурсів освітніх закладів у приймаючих громадах.
<i>Медичне обслуговування</i>	Забезпечення доступу до базової та спеціалізованої медицини.	Безоплатне медичне обслуговування, програми психологічної допомоги.	Збільшення навантаження на медичні заклади та необхідність спеціалізованих програм для ВПО.
<i>Пільги та допомога</i>	Надання матеріальної допомоги та пільг.	Субсидії на житлово-комунальні послуги, одноразова фінансова допомога.	Фінансування програм, механізми контролю за розподілом коштів.
<i>Інституційна підтримка</i>	Співпраця з місцевою владою та громадянським суспільством.	Координація міждержавних та місцевих програм, підтримка громадських організацій.	Недостатня комунікація та потреба у підвищенні ефективності взаємодії між різними рівнями влади.
<i>Міжнародна підтримка</i>	Участь міжнародних організацій у наданні допомоги.	Співпраця з ООН, Червоним Хрестом, фінансова та технічна допомога.	Залучення міжнародних ресурсів, адаптація досвіду до національних умов.
<i>Нормативно-правова база</i>	Законодавчі основи для захисту прав ВПО.	Прийняття законів та нормативних актів, спрямованих на підтримку ВПО.	Постійне оновлення законодавства, міжвідомча координація для забезпечення належного виконання.

Джерело: розробка автора.

Таким чином, політика соціального захисту ВПО є багатогранною та вимагає комплексного підходу, який включає як надання соціальних пільг і допомоги, так і забезпечення прав на житло, працю, освіту та медичне обслуговування. Кожен із цих напрямів має свої особливості та виклики, що вимагає залучення різних інституційних ресурсів, а також активної співпраці між державними, громадськими та міжнародними організаціями для досягнення ефективності та забезпечення належного захисту прав ВПО.

Принагідно зазначити, що інституційні механізми підтримки внутрішньо переміщених осіб є важливою складовою державної політики, оскільки дозволяють забезпечити належний рівень соціальної підтримки та адаптації для цієї категорії населення. Основну роль у цьому процесі відіграють державні органи, які розробляють та реалізують нормативно-правові акти, спрямовані на

захист прав ВПО та надання необхідної допомоги. Так, Міністерство соціальної політики України, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та органи місцевого самоврядування відповідають за координацію заходів соціальної підтримки, забезпечуючи надання житла, доступ до медичних послуг, освітніх програм та зайнятості. Кожен із цих органів виконує певні функції, спрямовані на інтеграцію та соціальний захист ВПО, що дозволяє реалізовувати комплексну політику підтримки.

Міжнародні організації відіграють не менш важливу роль у підтримці ВПО, адже їхня участь забезпечує додаткові фінансові, технічні та експертні ресурси. Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний комітет Червоного Хреста, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та інші організації активно співпрацюють з українськими державними структурами, надаючи допомогу у вигляді гуманітарної допомоги, медичних послуг та психологічної підтримки. Вказані організації також беруть участь у розробці стратегій та планів дій щодо ВПО, базуючись на міжнародному досвіді та найкращих практиках, що сприяє підвищенню ефективності політики підтримки на державному рівні [57].

Громадянське суспільство є третім важливим компонентом інституційних механізмів підтримки ВПО. Громадські організації, благодійні фонди та волонтерські групи надають значну допомогу ВПО, зокрема, в питаннях працевлаштування, забезпечення житлом та психологічної підтримки. Вони безпосередньо працюють із переміщеними особами на місцях, що дозволяє швидко та гнучко реагувати на їхні потреби. Більше того, громадянське суспільство часто виступає як посередник між державою та ВПО, допомагаючи забезпечити ефективну комунікацію та оперативне вирішення проблем, з якими стикаються переміщені особи.

Форми співпраці між державними та недержавними організаціями можуть варіюватися залежно від цілей та особливостей конкретних проектів. Наприклад, державні органи можуть укладати меморандуми про співпрацю з міжнародними організаціями для реалізації спільних проектів, що передбачають фінансування з боку міжнародних партнерів та технічну підтримку з боку держави [3]. Вказане

дозволяє швидко впроваджувати нові програми та послуги, враховуючи специфічні потреби ВПО. Зокрема, співпраця з ООН та Червоним Хрестом дозволяє державі забезпечити надання гуманітарної допомоги та медичних послуг у важкодоступних регіонах, де це особливо необхідно.

Однією з найбільш ефективних форм співпраці є публічно-приватне партнерство, коли держава спільно з бізнесом і громадськими організаціями створює програми соціальної підтримки. Така форма взаємодії дозволяє значно розширити обсяги допомоги, залучаючи додаткові ресурси та інноваційні підходи від бізнесу та громадянського суспільства. У межах таких партнерств можуть реалізовуватися програми перекваліфікації, створення нових робочих місць, навчання та мікрофінансування для ВПО, що сприяє їх економічній незалежності та інтеграції у нові громади.

Значною формою співпраці є також спільне проведення навчальних програм та тренінгів для державних службовців та волонтерів, які безпосередньо працюють із ВПО. Такі навчання, організовані спільно з міжнародними організаціями, дозволяють підвищити кваліфікацію працівників та забезпечити їх необхідними знаннями і навичками для роботи з переселенцями [44]. Окреслене, своєю чергою, сприяє ефективнішому використанню ресурсів та підвищенню якості надання послуг, а також допомагає впроваджувати міжнародні стандарти підтримки ВПО в Україні.

Окремо слід зазначити роль координаційних платформ, які дозволяють організувати ефективний обмін інформацією між різними учасниками процесу підтримки ВПО. Такі платформи створюють умови для обговорення актуальних проблем, розробки стратегічних планів та узгодження дій між державними, міжнародними та громадськими організаціями. Наприклад, державні установи регулярно проводять зустрічі з представниками міжнародних партнерів і громадських організацій для оцінки поточної ситуації та адаптації політики відповідно до потреб ВПО. Доцільно далі, звернути увагу на таблицю 2.4., яка відображає основні інституційні механізми підтримки ВПО та форми взаємодії

між державними, міжнародними і громадськими організаціями, які сприяють ефективному забезпеченню соціального захисту та інтеграції ВПО.

Таблиця 2.4.

Інституційні механізми підтримки внутрішньо переміщених осіб

Інституція / Організація	Роль у підтримці ВПО	Форми співпраці
<i>Державні органи</i>	Розробка нормативно-правових актів, надання соціальної підтримки, забезпечення житла, працевлаштування, освіти та медицини для ВПО.	Меморандуми про співпрацю, програми соціального захисту ВПО.
<i>Міжнародні організації (ООН, Червоний Хрест, USAID)</i>	Фінансова, технічна та експертна допомога, реалізація гуманітарних програм, розробка стратегій.	Гуманітарна допомога, спільні проекти, фінансування та технічна підтримка.
<i>Громадські організації</i>	Надають юридичну, психологічну підтримку, допомогу в працевлаштуванні, забезпеченні житлом, здійснюють моніторинг потреб ВПО.	Посередництво між державою та ВПО, надання послуг на місцях.
<i>Публічно-приватне партнерство</i>	Створення соціальних програм підтримки, сприяння перекваліфікації та працевлаштуванню, підтримка економічної інтеграції ВПО.	Спільні програми, залучення бізнесу до підтримки ВПО.
<i>Координаційні платформи</i>	Організація обміну інформацією, обговорення проблем ВПО, узгодження дій різних організацій.	Платформи для зустрічей та обговорень, стратегічне планування, адаптація політики.
<i>Навчальні програми для службовців та волонтерів</i>	Підвищення кваліфікації для ефективного надання послуг ВПО, впровадження міжнародних стандартів.	Спільні тренінги та семінари з міжнародними організаціями

Джерело: авторська розробка.

В цілому, інституційні механізми підтримки ВПО базуються на інтеграції зусиль різних рівнів: державного, міжнародного та громадянського суспільства. Кожен із цих компонентів вносить свій внесок у загальну стратегію підтримки ВПО, формуючи багаторівневу систему допомоги. Злагоджена співпраця між державними органами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством дозволяє не лише забезпечувати соціальний захист ВПО, а й створювати умови для їх інтеграції та адаптації, знижуючи навантаження на приймаючі громади та сприяючи соціальній стабільності країни.

Так, можна сказати, що аналіз поточних політик соціального захисту внутрішньо переміщених осіб виявив як позитивні, так і проблемні аспекти їх реалізації, особливо в контексті доступу до житла, праці, освіти та медичних послуг. Існуючі програми, спрямовані на підтримку ВПО, таких як субсидії на оренду житла, професійна перекваліфікація та психологічна підтримка, показали певну ефективність, однак їх обсяг та ресурсна база не є достатніми для повного задоволення потреб усіх ВПО. Аналіз показує, що кількість отримувачів допомоги є меншою за реальні потреби, оскільки програми часто розраховані на обмежену кількість бенефіціарів, що обмежує загальну ефективність політики соціальної підтримки.

Значний бар'єр для успішного впровадження програм соціального захисту полягає у нерівномірному розподілі ВПО по країні. Деякі регіони, особливо ті, що прийняли більшу кількість переселенців, стикаються з надмірним навантаженням на місцеві соціальні служби. Вказане призводить до ситуації, коли інфраструктура не встигає адаптуватися до нових умов, а доступ до базових послуг, таких як медичне обслуговування або підтримка у пошуку житла, стає вкрай обмеженим. Крім того, дефіцит фінансування на місцевому рівні погіршує ситуацію, оскільки багато регіональних програм соціальної підтримки залишаються недофінансованими, що знижує їхню ефективність і стабільність.

Ще однією проблемою є брак координації між державними, регіональними та місцевими органами влади, що ускладнює реалізацію політик соціального захисту ВПО. Відсутність узгодженості дій та розбіжності у виконанні програм на різних рівнях управління призводять до нераціонального використання ресурсів та подвійної роботи окремих установ. Зокрема, аналіз показує, що багато програм, які працюють на національному рівні, не мають достатньої підтримки на рівні місцевих громад, що знижує їх реальний вплив на умови життя ВПО. Аналіз також виявив значну кількість адміністративних бар'єрів, які створюють перешкоди для ВПО у доступі до соціальних послуг. Наприклад, складні бюрократичні процедури, що пов'язані з отриманням статусу ВПО, затримують доступ до необхідної допомоги та створюють додатковий

психологічний тиск на людей, які вже опинилися в складній життєвій ситуації. Додатково, неузгодженість у законодавстві, яке регулює права ВПО, часто стає причиною дискримінації та обмежує можливості для реалізації їхніх прав.

На основі проведеного аналізу можна запропонувати кілька напрямів для вдосконалення політики соціальної підтримки ВПО. Перш за все, розширення фінансування соціальних програм для ВПО дозволить збільшити їхній обсяг та охоплення, що зробить підтримку більш доступною. Додаткові інвестиції у місцеву інфраструктуру, особливо у регіонах з високим рівнем переселення, сприятимуть підвищенню доступності житла, медичних послуг та освіти. Також необхідно посилити координацію між різними рівнями влади, що дозволить уникнути дублювання функцій та оптимізувати процес реалізації програм. Одним із кроків може бути створення єдиної електронної платформи для обміну інформацією між державними установами, що дозволить оперативніше реагувати на потреби ВПО та забезпечить прозорість процесів. Покращення правового регулювання соціальної підтримки ВПО має стати наступним пріоритетом. Спрощення процедур отримання допомоги та перегляд нормативних актів з метою усунення законодавчих суперечностей створить сприятливі умови для реалізації прав ВПО. Таким чином, вдосконалення існуючих механізмів соціальної підтримки сприятиме підвищенню якості життя ВПО та їх успішній інтеграції у приймаючі громади.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна стверджувати, що поточна політика соціального захисту внутрішньо переміщених осіб містить як позитивні сторони, так і суттєві проблеми, що обмежують її ефективність. Незважаючи на наявність програм, спрямованих на підтримку ВПО у сферах житла, працевлаштування, освіти та медичного обслуговування, реальні потреби багатьох осіб залишаються задоволеними лише частково. Основні бар'єри включають обмежене фінансування, недостатню координацію між рівнями влади, нерівномірний розподіл ресурсів і відсутність оперативної підтримки на місцях. Для вдосконалення політики соціальної підтримки ВПО необхідно зосередитися на декількох ключових напрямках: збільшення фінансування та

розширення масштабів програм, покращення координації між державними органами на різних рівнях, а також оптимізація процедур та законодавчих актів, що регулюють права ВПО. Такі заходи дозволять не лише підвищити доступність соціальних послуг, але й сприятимуть повнішій інтеграції ВПО в нові громади, забезпечуючи стійкий і довготривалий захист їхніх прав та інтересів.

Висновки до другого розділу

1. Проведено комплексний аналіз нормативно-правової бази, спрямованої на реінтеграцію окупованих територій в Україні. Виявлено, що чинні законодавчі акти охоплюють ключові аспекти соціальної підтримки, захисту прав внутрішньо переміщених осіб та відновлення життєздатності постраждалих територій. З'ясовано, що, хоча нормативна база створює міцний правовий фундамент для реінтеграційних процесів, її ефективність залежить від підвищення рівня координації між державними установами, доступу до необхідних ресурсів та врахування специфічних викликів, що виникають через поточну воєнну ситуацію. Окрім того, важливо забезпечити гнучкість законодавства, яке має відповідати умовам сьогодення, та залучати громадські і міжнародні організації для підтримки та реалізації державної політики на місцях. Таким чином, успіх політики реінтеграції потребує не лише вдосконалення законодавчих норм, але й комплексного підходу, що сприятиме довготривалому зміцненню соціальної стабільності в Україні.

2. Досліджено державні програми та стратегії реінтеграції внутрішньо переміщених осіб. В ході дослідження встановлено, що ефективність реалізації цих програм безпосередньо залежить від комплексного підходу, який враховує як потреби самих ВПО, так і специфіку місцевих умов. Хоча в Україні існує низка нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення прав та соціальної підтримки переселенців, однак на практиці реалізація цих заходів стикається з серйозними викликами, такими як недостатнє фінансування, відсутність координації між державними органами та місцевими громадами.

Оцінка ефективності державних програм показала, що багато з них потребують вдосконалення, зокрема в аспектах адаптації до умов війни та забезпечення доступності послуг для ВПО. Крім того, виявлено, що залучення місцевих громад та неурядових організацій є важливим фактором для успішної соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Загалом, варто розробити нові стратегії, які б враховували специфіку проблем, з якими стикаються ВПО, та забезпечували чітку координацію між усіма учасниками процесу. Лише через інтеграцію зусиль держави, місцевих органів влади і суспільства можна створити належні умови для повернення внутрішньо переміщених осіб до повноцінного життя та сприяти їхньому успішному відновленню в нових громадах.

3. Здійснено аналіз політики соціальної підтримки та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, що дозволив виявити як позитивні, так і проблемні аспекти реалізації існуючих програм. Результати аналізу показали, що попри наявність ряду програм, спрямованих на задоволення базових потреб ВПО, таких як доступ до житла, медичних послуг, освіти та працевлаштування, їх ефективність обмежується недостатнім фінансуванням, адміністративними бар'єрами та слабкою координацією між різними рівнями влади. Виходячи з отриманих результатів, вдосконалення політики підтримки ВПО має орієнтуватися на підвищення ефективності програм через покращення координації, усунення адміністративних бар'єрів і збільшення ресурсної бази. Вказане сприятиме посиленню соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, підвищенню їх доступу до необхідних послуг та успішній інтеграції в приймаючі громади.

РОЗДІЛ 3

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВПО

3.1. Основні проблеми та перешкоди у процесі реінтеграції

У сучасних умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України процес реінтеграції внутрішньо переміщених осіб набуває особливої актуальності, оскільки значна кількість громадян вимушена покидати свої домівки, шукаючи безпеки в інших регіонах країни. Вказане створює додатковий тиск на соціальну інфраструктуру та економіку приймаючих громад, а також ставить нові виклики перед державними органами, які забезпечують соціальну підтримку та інтеграцію ВПО. Процес реінтеграції охоплює різні аспекти – від забезпечення базових потреб у житлі та роботі до соціальної адаптації та інтеграції в нове середовище. Однак у ході цього процесу постають численні проблеми та перешкоди, які вимагають комплексного підходу та ефективної взаємодії між державою, місцевими громадами та міжнародними партнерами.

Необхідно зауважити, що забезпечення житлом залишається однією з найгостріших проблем для внутрішньо переміщених осіб, оскільки масове переміщення значної кількості людей створило критичний дефіцит житлових приміщень, особливо у приймаючих громадах. Більшість програм надання тимчасового житла спрямовані на допомогу обмеженій кількості осіб, часто через нестачу фінансування та ресурсів. Крім того, поточні житлові субсидії та інші форми підтримки не завжди відповідають реальним витратам, які вимушені нести переселенці, особливо в умовах зростання цін на оренду в регіонах, де попит перевищує пропозицію. Окреслене призводить до того, що ВПО змушені або часто змінювати житло, або оселятися в умовах, які є значно нижчими за стандартні, що негативно впливає на їхній психологічний стан та загальний процес інтеграції в нові громади.

Додатковою проблемою є те, що значна частина доступного житла не є пристосованою до потреб ВПО, особливо якщо йдеться про сім'ї з дітьми, людей похилого віку чи осіб з інвалідністю. Багато тимчасових житлових приміщень не відповідають навіть мінімальним стандартам комфорту, що може включати обмежений доступ до водопостачання, електроенергії чи необхідних комунальних послуг [3]. У таких умовах ВПО часто опиняються в ситуації вимушеного вибору: погоджуватися на незручні умови або шукати альтернативні варіанти за межами доступної для них вартості оренди, що часто є фінансово невідповідним рішенням. Водночас обмеженість державних і місцевих бюджетів на програму забезпечення житлом створює додаткові перепони. У більшості випадків громади не мають достатніх коштів для забезпечення стабільного та довготривалого житла для ВПО. Такі громади стикаються з надмірним навантаженням на свої соціальні системи, що призводить до ще більшої нерівності в наданні послуг. Більше того, відсутність централізованого підходу до забезпечення житлом значно ускладнює організацію допомоги, оскільки багато програм надаються на тимчасовій основі або залежать від зовнішнього фінансування, яке є нестабільним.

Другою важливою перешкодою для реінтеграції ВПО є працевлаштування, адже стабільний дохід є основою успішної адаптації та економічної незалежності. ВПО стикаються з низкою труднощів у пошуку роботи, що пов'язано не лише з обмеженою кількістю вакансій у нових регіонах, але й з невідповідністю навичок, які вони мали в попередніх професіях. Вказане особливо актуально для тих, хто був зайнятий у сферах, які не є затребуваними у приймаючих громадах, що змушує ВПО адаптуватися до нових ринкових умов, шукаючи можливості для перекваліфікації [9].

Окрім браку вакансій, важливим фактором, що ускладнює працевлаштування ВПО, є дискримінація з боку роботодавців, які можуть розглядати ВПО як менш стабільну робочу силу. Вказане упередження виникає на основі стереотипів, що переселенці можуть не залишитися на одному місці надовго, або що вони мають психологічні та соціальні труднощі. Як наслідок,

навіть кваліфіковані ВПО можуть зіткнутися з відмовами у прийомі на роботу. Окреслене призводить до того, що багато переселенців змушені погоджуватися на некваліфіковану роботу з низькою заробітною платою, яка не відповідає їхньому досвіду та кваліфікації. Через відсутність стабільного доходу та якісних умов проживання у багатьох ВПО формується почуття невпевненості та фінансової нестабільності, що суттєво ускладнює процес їхньої соціальної інтеграції та адаптації. Фінансові труднощі призводять до того, що ВПО залишаються залежними від державної або гуманітарної допомоги, яка, на жаль, є нестабільною та не завжди відповідає всім їхнім потребам.

Додатково, доступ до медичного обслуговування є однією з найбільш актуальних проблем, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, особливо ті, що пережили стресові ситуації під час бойових дій. Багато з них потребують не лише базової медичної допомоги, але й спеціалізованих послуг, зокрема психологічної підтримки та реабілітації. Однак медична система, особливо у приймаючих регіонах, часто не здатна забезпечити належний рівень допомоги через значне навантаження на місцеві медичні заклади, обмежені ресурси та брак медичних кадрів [46]. Вказане створює ситуацію, коли ВПО змушені або чекати тривалий час для отримання послуг, або відмовлятися від необхідної допомоги, що негативно позначається на їхньому фізичному та психічному здоров'ї.

Особливо гостро проблема нестачі медичних ресурсів відчутна в тих регіонах, які прийняли найбільшу кількість ВПО. Велика кількість переселенців у певних областях значно збільшує навантаження на лікарів, що ускладнює доступ до навіть базових медичних послуг. Спеціалізовані послуги, такі як психіатрична допомога та реабілітаційні програми, є ще менш доступними, оскільки не всі заклади мають відповідні ресурси чи персонал для роботи з травмованими під час війни пацієнтами. Окреслене обмежує можливості ВПО у відновленні здоров'я та інтеграції у нове середовище.

Освіта також є важливим аспектом реінтеграції ВПО, зокрема для дітей та молоді, які стикаються з численними труднощами під час переходу до нових

навчальних закладів. Брак місць у школах приймаючих громад, особливо в регіонах з великим числом переселенців, створює перешкоди для своєчасного зарахування дітей до навчальних закладів. Нерівномірний розподіл ресурсів між закладами також ускладнює надання якісної освіти, особливо для дітей, що переїхали з інших регіонів та потребують адаптації до нової шкільної програми.

Крім того, багато навчальних закладів не мають спеціально підготовленого персоналу для роботи з дітьми, які пережили стресові ситуації або травматичні події. У таких умовах вчителі та вихователі можуть відчувати нестачу знань і навичок, необхідних для підтримки дітей, що часто впливає на їхню успішність та психоемоційний стан. Вказане створює додаткові виклики для дітей ВПО, які можуть мати проблеми з адаптацією в нових колективах і почуватися відчуженими, що вимагає розробки спеціальних програм інтеграції та підтримки.

Адміністративні бар'єри є ще однією суттєвою проблемою, що гальмує процес реінтеграції ВПО. Бюрократичні процедури для отримання соціальних послуг часто є складними та вимагають значних зусиль для підтвердження статусу ВПО. Зокрема, багато переселенців стикаються з труднощами через необхідність подавати документи до різних установ, що призводить до затримок у доступі до допомоги та часто створює відчуття розгубленості та стресу. Така складність у процесах знижує ефективність соціальної підтримки та ускладнює отримання необхідних послуг.

Неузгодженість законодавства також є серйозним бар'єром, що обмежує можливості ВПО скористатися підтримкою вчасно. Наприклад, розбіжності у вимогах до підтвердження статусу або невідповідність документів можуть призводити до затримок у наданні допомоги [40]. Це, своєю чергою, створює додатковий психологічний тиск на переселенців, які й без того опинилися в скрутній ситуації. Усунення таких адміністративних та правових бар'єрів є необхідною умовою для покращення доступу ВПО до соціальних послуг та забезпечення їхнього швидкого і комфортного інтегрування в приймаючі громади.

Недостатня координація між різними рівнями влади, зокрема державними, регіональними та місцевими органами, значно ускладнює процес реінтеграції внутрішньо переміщених осіб. У багатьох випадках місцева влада, яка безпосередньо контактує з ВПО, не має достатніх ресурсів або чітких інструкцій для реалізації державної політики підтримки та реінтеграції переселенців. Окреслене призводить до ситуацій, коли заходи, що спрямовані на полегшення інтеграції ВПО, залишаються недосяжними або їхній ефект є обмеженим. Брак скоординованих зусиль на різних рівнях влади призводить до неефективного використання ресурсів і часу, що ще більше ускладнює забезпечення належного рівня підтримки для ВПО.

Дана проблема є особливо актуальною в умовах, коли відповідальність за реалізацію заходів часто перекладається з одного рівня влади на інший, що породжує затримки та неузгодженості у наданні послуг. Без єдиної координаційної платформи, яка б сприяла узгодженню дій і створювала чіткі комунікаційні канали між державними, регіональними та місцевими органами влади, заходи підтримки ВПО залишаються фрагментованими. Впровадження такої платформи могло б забезпечити прозорість процесів, підвищити ефективність розподілу ресурсів та уникнути дублювання функцій, що позитивно вплинуло б на доступність послуг для ВПО.

Ще однією суттєвою проблемою є дискримінація, з якою стикаються ВПО в приймаючих громадах. Незважаючи на зусилля з боку держави та громадянського суспільства, упереджене ставлення до ВПО залишається значною перешкодою для їхньої інтеграції. Випадки дискримінації часто проявляються в питаннях доступу до житла, коли власники житла можуть відмовляти ВПО в оренді або встановлювати завищені ціни [7]. Подібні ситуації спостерігаються і на ринку праці, де роботодавці можуть проявляти упередженість до переселенців, розглядаючи їх як нестабільну або менш конкурентоспроможну робочу силу.

Така дискримінація має не лише соціальні, але й психологічні наслідки для ВПО, поглиблюючи їхню ізоляцію та спричиняючи відчуття небажаності в

приймаючих громадах. Соціальна ізоляція може призводити до погіршення психічного здоров'я, виникнення депресії та тривожності, що, у свою чергу, створює додаткові перешкоди для повноцінної інтеграції ВПО. Недостатня підтримка з боку місцевих громад також може формувати бар'єри в доступі до соціальних мереж, які є важливими для побудови зв'язків і підтримки. Принагідно заголосити увагу на таблицю 3.1., яка відображає основні проблеми та перешкоди, з якими стикаються ВПО у процесі реінтеграції.

Таблиця 3.1.

Основні проблеми та перешкоди у процесі реінтеграції внутрішньо переміщених осіб

<i>№</i>	<i>Перешкоди</i>	<i>Опис</i>
1	<i>Забезпечення житлом</i>	Дефіцит житлових приміщень у приймаючих громадах, обмеженість програм тимчасового житла та недостатнє фінансування субсидій на оренду, особливо в умовах зростання цін.
2	<i>Працевлаштування</i>	Недостатня кількість вакансій у нових регіонах, обмежені можливості перекваліфікації, дискримінація з боку роботодавців та нестача спеціалізованих програм для працевлаштування ВПО.
3	<i>Медичне обслуговування</i>	Перевантаження місцевих медичних закладів, нестача ресурсів та кадровий дефіцит, що обмежує доступ ВПО до базових і спеціалізованих медичних послуг, включаючи психологічну підтримку.
4	<i>Освіта</i>	Брак місць у школах, нерівномірний розподіл ресурсів та труднощі з адаптацією навчальних програм для дітей ВПО, особливо в умовах стресу та потреби в психологічній підтримці.
5	<i>Адміністративні бар'єри</i>	Складні бюрократичні процедури, необхідність підтвердження статусу ВПО, законодавчі неузгодженості, що призводять до затримок у доступі до соціальної допомоги.
6	<i>Координація між рівнями влади</i>	Недостатня координація між державними, регіональними та місцевими органами влади, що обмежує ефективність реалізації програм реінтеграції ВПО на місцях.
7	<i>Дискримінація в громадах</i>	Упереджене ставлення до ВПО у приймаючих громадах, що обмежує їх доступ до житла та роботи, поглиблюючи соціальну ізоляцію та психологічні труднощі.

Джерело: авторська розробка.

З огляду на вищезазначені проблеми, процес реінтеграції внутрішньо переміщених осіб потребує комплексного підходу, який враховує не лише економічні, але й соціальні, психологічні та правові аспекти. Основою такого

підходу є тісна і злагоджена співпраця між державою, місцевими громадами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами, адже саме комплексне вирішення проблем може забезпечити довгостроковий ефект. Зокрема, держава повинна надавати пріоритет реінтеграційним програмам, спрямованим на забезпечення житлом, працевлаштуванням та доступом до освіти, а також підтримувати медичну інфраструктуру, особливо у тих регіонах, де кількість ВПО є значною.

Вирішення вказаних проблем потребує збільшення фінансування на місцевому рівні, що дозволить розширити обсяги надання послуг і ресурсів для забезпечення потреб ВПО. Важливим кроком є розробка програм підтримки, спрямованих на адаптацію ВПО до нових умов проживання, що включатиме перекваліфікацію, підвищення рівня освіти та інтеграцію до ринку праці. Окреслене створить умови для економічної незалежності ВПО та їх активної участі в місцевій економіці, що, в свою чергу, сприятиме зменшенню навантаження на соціальні служби. Крім того, ефективна реінтеграція вимагає запровадження гнучких адміністративних процедур, які дозволять швидше та простіше отримувати необхідні соціальні послуги. Спрощення бюрократичних процесів і створення єдиного електронного реєстру ВПО може значно полегшити доступ до допомоги, мінімізуючи затримки та знижуючи адміністративні бар'єри.

Важливо також запроваджувати програми, спрямовані на подолання дискримінації та упередженого ставлення до ВПО у приймаючих громадах. Інформаційні кампанії, а також спільні проекти між місцевими жителями та ВПО можуть сприяти підвищенню рівня толерантності та взаєморозуміння, що позитивно позначиться на соціальній інтеграції. Важливо залучати до процесу адаптації ВПО місцеві громади, забезпечуючи підтримку та співпрацю з громадськими організаціями та міжнародними партнерами, які можуть надавати додаткові ресурси та експертну допомогу.

Таким чином, комплексний підхід до реінтеграції ВПО, що базується на фінансовій підтримці, злагодженій взаємодії між різними рівнями влади,

адаптації нормативно-правової бази та соціальній підтримці, може суттєво покращити умови для ефективної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нових громадах, забезпечуючи їхню повноцінну участь у суспільному житті та сприяючи загальній соціальній стабільності країни.

3.2. Шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій

На сьогоднішній день, вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій є критично важливим завданням, оскільки від цього залежить стабільність, розвиток і єдність країни. Процес реінтеграції потребує комплексного підходу, який охоплюватиме економічні, соціальні, правові, адміністративні та інформаційні аспекти. Основними шляхами вдосконалення державної політики реінтеграції є розробка стратегічного плану дій, економічне відновлення територій, забезпечення соціального захисту та підтримки населення, відновлення правопорядку та безпеки, а також підвищення суспільної толерантності і взаєморозуміння.

Першим кроком у вдосконаленні політики реінтеграції є розробка стратегічного плану дій, який включатиме всебічні заходи для досягнення довготривалого ефекту. Даний план повинен охоплювати всі рівні управління – від центрального до місцевого – і передбачати взаємодію між різними державними та недержавними структурами, включаючи громадські організації, міжнародних партнерів та місцевих лідерів. Стратегічний план має бути чітко структурованим і містити поетапний план реінтеграції, що включатиме відновлення критичної інфраструктури, доступ до соціальних послуг, відновлення місцевих органів влади, правопорядку та системи правосуддя [13]. Важливо також, щоб план передбачав залучення громадськості та підвищення її участі в прийнятті рішень, що підвищить довіру до державних структур і сприятиме стабільності.

Необхідною умовою успіху стратегічного плану є його гнучкість та адаптивність до конкретних умов кожної звільненої території. Кожен регіон, залежно від ступеня руйнувань, економічних ресурсів, соціальних потреб та особливостей населення, потребуватиме індивідуального підходу. Наприклад, в одних областях може бути більш пріоритетним відновлення житлового фонду, в інших – інфраструктури або створення нових робочих місць. Тому стратегічний план має мати гнучку структуру з можливістю швидкої адаптації до місцевих умов, включаючи розробку регіональних програм, які враховують специфіку соціально-економічного становища, ресурси та потреби населення кожної території.

Економічне відновлення окупованих територій є ключовим елементом для успішної реінтеграції, адже економічна незалежність мешканців звільнених регіонів є основою для забезпечення їхньої соціальної стабільності. Без створення нових робочих місць та розвитку місцевої інфраструктури жителі цих територій можуть залишатися залежними від гуманітарної допомоги, що не лише уповільнює процес реінтеграції, а й створює довгострокові фінансові зобов'язання для держави. Держава має стимулювати економічну активність у цих регіонах, підтримуючи створення нових підприємств та залучення інвестицій для відновлення економіки.

Залучення інвесторів та надання стимулів для розвитку малого та середнього бізнесу є основними завданнями у процесі відновлення локальних економік. Вказане може включати як податкові пільги для бізнесу, що розпочинає діяльність у звільнених регіонах, так і програми пільгового кредитування та грантової підтримки для місцевих підприємців [18]. Підтримка бізнесу дозволить не лише створити робочі місця, але й сприятиме розвитку місцевої інфраструктури, що в довгостроковій перспективі підвищить економічну незалежність регіону та зміцнить його зв'язок із загальною економікою країни.

Доступність кредитів та грантів для місцевих підприємців є одним із головних механізмів стимулювання економічної активності. Створення робочих

місць на основі розвитку локального бізнесу дозволить жителям звільнених територій забезпечити себе фінансово, уникнути вимушеної міграції до інших регіонів та сприяти місцевому розвитку. Розширення програм підтримки підприємництва на цих територіях не лише створить нові можливості для працевлаштування, але й сприятиме відновленню соціальної та економічної стабільності, яка є фундаментом для подальшої інтеграції в державну структуру.

Варто зауважити, що забезпечення соціального захисту та підтримки населення на звільнених територіях є одним із найважливіших напрямів вдосконалення політики реінтеграції, оскільки після тривалого конфлікту місцеві жителі зазвичай стикаються з численними проблемами. Окрім втрати житла, багато громадян відчують нестачу базових медичних послуг, а також мають психологічні травми, спричинені війною та життям в окупації. Для підтримки цих громадян держава має забезпечити доступ до комплексних соціальних послуг, включаючи медичну, психологічну та юридичну допомогу. Такий підхід дозволить швидше подолати наслідки травматичних подій та забезпечити стабільність і соціальний добробут на звільнених територіях.

Для подолання наслідків втрати житла та майна необхідно розробити ефективні програми фінансової підтримки та відновлення інфраструктури, що дозволить громадянам поступово повертатися до нормальних умов проживання. Держава має надати спеціальну фінансову допомогу для відновлення житла та відшкодування втрат у разі руйнувань. Це можуть бути програми надання субсидій, компенсацій або пільгових кредитів на відбудову пошкодженого майна. Забезпечення житлом та відновлення інфраструктури сприятиме швидшій адаптації населення до умов мирного життя та поверненню до соціально-економічної активності.

Крім того, важливою складовою є створення програм адаптації для переселенців, які повертаються на звільнені території, оскільки багато з них тривалий час жили в інших регіонах України або за кордоном. Програми адаптації можуть включати інтеграційні заходи, професійну підготовку та допомогу в працевлаштуванні, а також сприяти активному залученню

переселенців у місцеві громади. Окреслене допоможе не тільки створити умови для соціальної стабільності, але й підвищить рівень взаєморозуміння та довіри між жителями регіону, які залишалися під окупацією, та тими, хто повернувся.

Не менш важливим компонентом реінтеграції є відновлення правопорядку та забезпечення безпеки на звільнених територіях. Без належного правопорядку та присутності правоохоронних органів місцеві громади можуть зіткнутися з підвищеним рівнем злочинності, що посилить соціальну нестабільність і створить перешкоди для повноцінного відновлення. Держава має забезпечити присутність поліції та інших правоохоронних органів, які будуть гарантувати безпеку громадян, контролювати дотримання правопорядку та сприяти загальному зниженню злочинності в регіонах, що постраждали від конфлікту.

Важливим аспектом є також залучення нових кадрів для роботи на звільнених територіях та їхня підготовка для роботи в умовах після конфліктного періоду. Для цього необхідно розробити програми професійної підготовки правоохоронців і соціальних працівників, які матимуть навички роботи з населенням, що пережило травматичні події. Підготовлені кадри зможуть ефективніше реагувати на виклики, пов'язані з реінтеграцією, та забезпечувати населення необхідними послугами в умовах високого рівня соціальної та економічної вразливості.

Окремим елементом має бути створення ефективної системи правосуддя для проведення розслідувань злочинів, скоєних під час окупації, що є важливим для відновлення довіри населення до держави. Здійснення правосуддя за військові злочини та злочини проти мирних громадян є необхідним для забезпечення справедливості та усунення відчуття безкарності. Вказане допоможе не лише відновити правопорядок, а й стане важливим кроком до створення атмосфери безпеки, яка є ключовою умовою для успішної реінтеграції та повернення до мирного життя.

Не менш важливим аспектом політики реінтеграції є побудова ефективної інформаційної політики та комунікації з населенням звільнених територій. Після тривалого періоду окупації на цих територіях можуть залишатися впливи

пропаганди та дезінформації, що активно використовувалися окупаційною владою для формування викривлених наративів і недовіри до української державності. У таких умовах держава повинна забезпечити інформаційну підтримку та просвітницьку діяльність, спрямовану на розвінчування фальшивих ідеологічних наративів, повернення довіри до державних структур та створення єдиного інформаційного простору. Окреслене є необхідним кроком для поступового відновлення суспільної єдності та нормалізації соціального клімату.

Інформаційна політика повинна враховувати культурні, історичні та соціальні особливості кожного регіону, щоб бути ефективною та дієвою. У кожному регіоні можуть існувати різні рівні недовіри та соціальної напруги, пов'язані з особистими або колективними травмами, спричиненими конфліктом та окупацією. З огляду на це, підхід до комунікації має бути індивідуалізованим і чутливим до цих специфічних умов. Окрім розвінчування фальшивих наративів, інформаційна політика має спрямовуватися на зниження соціальної напруги через формування позитивного ставлення до державних структур, що сприятиме поверненню довіри до них та стимулюватиме громадян до співпраці з місцевою владою.

Активна інформаційна політика також повинна підкріплюватися програмами підвищення суспільної толерантності та сприяти розумінню між жителями звільнених територій та решти України. Зазначене включає розробку освітніх і культурних ініціатив, які сприятимуть підвищенню обізнаності щодо загальних цінностей, прав людини та національної єдності. Зокрема, важливо розвивати програми культурного обміну між регіонами, організувати освітні проекти для молоді, де обговорюватимуться теми спільного майбутнього та значення суспільної єдності. Такі заходи сприятимуть формуванню нових соціальних зв'язків, зменшенню регіональних стереотипів та підвищенню рівня соціальної згуртованості.

Крім цього, для успішної реінтеграції необхідно ініціювати проекти, спрямовані на розвиток спільних ініціатив між жителями звільнених територій та іншими регіонами України. Це можуть бути громадські проекти, соціальні

підприємства, волонтерські ініціативи, що передбачатимуть спільну діяльність та взаємодію різних регіонів країни. Участь в таких спільних проектах допоможе не тільки інтегрувати звільнені території у загальноукраїнське суспільне життя, але й сприятиме формуванню міцних міжрегіональних зв'язків, які стануть основою для подальшого соціально-економічного розвитку.

Загалом, державна інформаційна політика та комунікація мають слугувати інструментами для подолання соціальної ізоляції, викликаній конфліктом, і створення умов для повноцінної реінтеграції звільнених територій. Спільні культурні, освітні та громадські ініціативи сприятимуть зростанню рівня суспільної єдності, що є необхідною умовою для успішної реінтеграції, зниження соціальної напруги та забезпечення стабільності в регіоні. Доцільно далі звернути увагу на таблицю 3.2., яка узагальнює основні шляхи вдосконалення державної політики реінтеграції, підкреслюючи ключові заходи для забезпечення успішної адаптації звільнених територій до єдиного державного простору.

Таблиця 3.3.

Шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій

№	Шлях вдосконалення	Опис
1	<i>Розробка стратегічного плану дій</i>	Створення комплексного плану з чіткими етапами реінтеграції, включаючи відновлення інфраструктури, доступ до послуг і участь громад у прийнятті рішень.
2	<i>Економічне відновлення територій</i>	Стимулювання економічної активності на звільнених територіях, залучення інвестицій, створення нових робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу.
3	<i>Соціальний захист та підтримка</i>	Забезпечення доступу до соціальних, медичних та психологічних послуг, фінансова допомога для відновлення житла та адаптаційні програми для переселенців.
4	<i>Відновлення правопорядку та безпеки</i>	Забезпечення присутності правоохоронних органів, підготовка кадрів, проведення правосуддя за злочини, скоєні під час окупації, для відновлення довіри.
5		Формування єдиного інформаційного простору, протидія пропаганді та дезінформації, підтримка

	<i>Інформаційна політика та комунікація</i>	національної єдності через просвітницьку діяльність.
6	<i>Підвищення суспільної толерантності</i>	Розвиток програм соціальної єдності, культурного обміну та спільних проєктів між звільненими територіями та іншими регіонами для зміцнення зв'язків.

Джерело: розробка автора.

Підсумовуючи, варто сказати, що процес реінтеграції окупованих територій вимагає комплексного підходу та вдосконалення державної політики для ефективної адаптації звільнених територій до єдиного державного простору України. Аналіз основних викликів показав, що реінтеграція потребує чіткої стратегії та скоординованих зусиль на різних рівнях, які враховують специфіку кожного регіону. Вказане вимагає розробки детального стратегічного плану дій з чіткими етапами та завданнями, що дозволить забезпечити не лише швидке відновлення територій, але й створить основу для стабільного розвитку та інтеграції місцевих громад у загальнодержавний контекст.

Важливим аспектом реінтеграції є економічне відновлення звільнених територій, що передбачає створення нових робочих місць, залучення інвестицій та підтримку малого та середнього бізнесу. Без розвиненої економіки та забезпечення зайнятості реінтеграція залишиться неповною, оскільки мешканці звільнених територій будуть обмежені в можливостях фінансової незалежності та самозабезпечення. Розвиток місцевої економіки не лише створить економічну базу для сталого розвитку, але й підвищить рівень довіри до держави, що є ключовим для збереження соціальної стабільності в регіоні.

Не менш важливим напрямом є соціальна підтримка населення, яке постраждало від конфлікту, що включає забезпечення доступу до медичних, соціальних і психологічних послуг. Підтримка в цих сферах дозволить уникнути маргіналізації та соціальної ізоляції місцевих жителів, а також сприятиме їхній адаптації та відновленню після психологічних травм, спричинених конфліктом. Особливої уваги потребує відновлення правопорядку та безпеки на звільнених територіях, що забезпечить не тільки правовий захист, а й відновить довіру населення до державних інституцій. Нарешті, значну роль відіграє інформаційна

політика, спрямована на подолання наслідків пропаганди та дезінформації, а також на формування єдиного інформаційного простору. Успішна інформаційна політика повинна підвищувати обізнаність населення щодо важливості реінтеграції та формувати толерантне ставлення до жителів звільнених територій. Зазначене, у поєднанні з програмами суспільної єдності та культурного обміну, сприятиме зменшенню соціальної напруги, що є необхідною умовою для створення єдиної, стабільної та згуртованої України.

3.3. Перспективи міжнародної підтримки та участі в процесі реінтеграції

Нині перспективи міжнародної підтримки та участі в процесі реінтеграції окупованих територій є надзвичайно важливими для досягнення довготривалої стабільності та соціально-економічного відновлення звільнених регіонів. Міжнародна спільнота може надати необхідні ресурси, експертну допомогу та фінансові інструменти, які сприятимуть відновленню інфраструктури, зміцненню місцевої економіки, підвищенню безпеки та соціального добробуту населення на звільнених територіях.

Однією з основних форм міжнародної підтримки є фінансування реінтеграційних проектів, що охоплюють інфраструктурні, соціальні та економічні напрямки. Міжнародні організації, такі як Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, можуть надавати довгострокові кредити та гранти для реконструкції житлових будинків, лікарень, шкіл та інших важливих об'єктів інфраструктури. Така фінансова підтримка дозволяє відновити важливі ресурси, що зменшує навантаження на державний бюджет і прискорює процес повернення нормального життя в регіонах, постраждалих від конфлікту. Крім того, інвестиції в інфраструктуру можуть сприяти залученню додаткових приватних інвесторів, що значно зміцнює економіку звільнених територій та забезпечує стабільніший і самодостатній економічний розвиток.

Додатково міжнародні організації можуть надавати цільові інвестиції в інфраструктурні проекти з урахуванням екологічних стандартів та енергоефективності, що дозволяє створювати сучасні, стійкі та екологічно безпечні умови на звільнених територіях. Врахування таких стандартів робить звільнені регіони привабливішими для іноземних інвесторів та сприяє впровадженню нових технологій у відновлювальні процеси. Наприклад, проекти енергозбереження та відновлюваної енергетики можуть не тільки зменшити витрати на енергію, але й сприяти сталому розвитку, що є важливим аспектом для довгострокової стабільності регіону.

Значний внесок міжнародна спільнота може зробити в забезпечення соціального захисту та психологічної допомоги жителям звільнених територій. Міжнародні гуманітарні організації, такі як Міжнародний комітет Червоного Хреста, різні агенції ООН та інші, здатні забезпечити доступ до медичних, соціальних і психологічних послуг. Особливо важливою є організація мобільних клінік, які можуть оперативно реагувати на потреби населення, надаючи допомогу у віддалених або постраждалих районах. Крім цього, міжнародні гуманітарні організації можуть організовувати спеціальні програми підтримки для дітей, які зазнали травматичних переживань, сприяючи їхньому психологічному відновленню та інтеграції в громади. Навчання медичного персоналу для роботи з постраждалими є ще одним цінним аспектом підтримки, оскільки це створює стійку базу для надання медичної допомоги в довгостроковій перспективі.

Міжнародна участь також відіграє значну роль у відновленні правопорядку та забезпеченні безпеки на звільнених територіях, оскільки забезпечення безпеки є основою для будь-яких відновлювальних заходів. Міжнародні місії можуть надавати консультативну підтримку, ділитися передовими практиками для боротьби з корупцією, а також допомагати в розробці стандартів правосуддя та безпеки. Наприклад, місії ОБСЄ можуть забезпечувати моніторинг та супровід впровадження програм для зміцнення громадської безпеки, сприяючи формуванню безпечного середовища для місцевих жителів. Вказане допомагає

створити довіру до правоохоронних органів, що є важливим елементом стабільності та правової відповідальності.

Інформаційна підтримка з боку міжнародної спільноти також є важливою складовою успішної реінтеграції. Спільні інформаційні кампанії з міжнародними партнерами допомагають розвінчувати фальшиві наративи, спрямовані проти України, та формувати позитивний імідж держави. Важливим аспектом є просвітницькі проекти, спрямовані на підвищення медіаграмотності серед населення звільнених територій, що сприяє протидії дезінформації. Завдяки залученню міжнародних експертів до інформаційної політики Україна отримує додаткові ресурси та інструменти для створення ефективної стратегії інформаційного впливу, яка сприятиме підвищенню суспільної єдності та зміцненню довіри до державних структур.

Заслуговує на увагу також інформаційна підтримка з боку міжнародних організацій, яка є ключовим аспектом у процесі реінтеграції звільнених територій, особливо з огляду на те, що тривала окупація залишила негативні наслідки у вигляді пропаганди та викривлених наративів. Розробка спільних інформаційних кампаній із залученням міжнародних партнерів сприятиме розвінчанню хибних уявлень про Україну, поверненню довіри до державних інституцій та зниженню соціальної напруги. Іноземні партнери можуть допомогти Україні у формуванні інформаційної стратегії, яка буде враховувати специфіку різних регіонів і спрямована на подолання інформаційної ізоляції, яку залишили після себе окупанти.

Просвітницькі заходи, організовані у співпраці з міжнародними організаціями, мають охоплювати різні сегменти населення звільнених територій, включаючи молодь, студентів, працівників соціальної сфери та місцевих лідерів громад. Дані заходи можуть включати лекції, семінари, тренінги з медіаграмотності, спрямовані на вміння розрізняти правдиву інформацію від фальшивої, а також на розвиток критичного мислення. Програми підвищення медіаграмотності особливо актуальні для звільнених територій, де населення може бути більш вразливим до дезінформації через тривалу ізоляцію та брак

доступу до незалежних джерел новин. Таким чином, просвітницька діяльність допоможе відновити обізнаність людей про реальну ситуацію та посилить відчуття єдності з рештою країни.

Одним із важливих напрямів інформаційної політики є створення єдиного інформаційного простору, де вся країна, включаючи звільнені території, отримає доступ до достовірних новин та аналітичних матеріалів про ситуацію в Україні та світі. Міжнародні організації можуть підтримати Україну у розвитку таких платформ, забезпечуючи доступність інформації для всіх регіонів країни. Окрім цього, єдиний інформаційний простір допоможе інтегрувати звільнені території в загальнодержавний контекст, формуючи відчуття спільності з іншими регіонами України. Це, в свою чергу, сприятиме зменшенню регіональних розбіжностей і зростанню соціальної згуртованості.

Залучення міжнародних експертів до створення та впровадження інформаційної політики дозволить Україні використовувати передові методи та технології для протидії дезінформації та пропаганді. Іноземні експерти, маючи досвід у подібних ситуаціях, можуть надати консультації та навчання для українських фахівців, що значно підвищить ефективність реалізації інформаційної політики. Спільні зусилля українських та іноземних експертів також дозволять створити інформаційні кампанії, які будуть більш привабливими для місцевого населення і краще адаптованими до потреб конкретних регіонів, що підвищить довіру до державних структур і зміцнить громадянське суспільство.

Інформаційна підтримка, забезпечена міжнародними організаціями, є також важливою для протидії агресивній дезінформації, яка може бути використана для дестабілізації звільнених територій. Залучення міжнародних ресурсів, таких як платформи для моніторингу дезінформації та аналізу інформаційних потоків, дозволить Україні ефективніше реагувати на спроби поширення фейкових новин та маніпулятивних матеріалів. Окреслене також сприятиме створенню стійкої інформаційної культури, в якій населення

звільнених територій буде здатне критично оцінювати інформацію, отриману з різних джерел, та вірно інтерпретувати події, що відбуваються в країні та світі.

Загалом, міжнародна підтримка в процесі реінтеграції звільнених територій може охоплювати фінансування відновлення інфраструктури, забезпечення соціального захисту, зміцнення правопорядку та організацію інформаційної політики. Завдяки комплексному підходу, залученню міжнародних ресурсів та експертів, Україна зможе ефективніше відновлювати звільнені території та забезпечувати стійкий соціально-економічний розвиток, що стане основою для тривалої стабільності та єдності держави. Доречно звернути увагу на таблиця 3.3., яка відображає основні напрями міжнародної підтримки для комплексної реінтеграції звільнених територій: відновлення інфраструктури, соціальний захист, правопорядок та інформаційна підтримка.

Таблиця 3.3.

Перспективи міжнародної підтримки та участі в процесі реінтеграції

№	Напрямок підтримки	Опис
1	<i>Фінансування інфраструктурних проєктів</i>	Міжнародні організації надають кредити та гранти для реконструкції житла, лікарень, шкіл та інших об'єктів інфраструктури. Вказане зменшує навантаження на державний бюджет та сприяє швидкому відновленню звільнених територій.
2	<i>Соціальний захист та психологічна допомога</i>	Міжнародні гуманітарні організації забезпечують доступ до медичних, соціальних та психологічних послуг, організують мобільні клініки та навчають місцевих медиків для роботи з постраждалими.
3	<i>Відновлення правопорядку та безпеки</i>	Міжнародні місії підтримують підготовку місцевих правоохоронців, консультують щодо правосуддя та боротьби з корупцією, допомагають у відновленні безпеки та верховенства права.
4	<i>Інформаційна підтримка та протидія дезінформації</i>	Розробка інформаційних кампаній, що спрямовані на розвінчування фальшивих наративів, просвітницька діяльність та підвищення медіаграмотності за участі міжнародних експертів.

Джерело: розробка автора.

В цілому, варто наголосити на тому, що міжнародна підтримка у процесі реінтеграції звільнених територій є важливим елементом, що дозволяє прискорити відновлення та забезпечити стійкий розвиток цих регіонів. Завдяки фінансовій допомозі міжнародних організацій, таких як Європейський Союз,

ООН, Світовий банк та інші, Україна отримує ресурси для відбудови критичної інфраструктури, включаючи житлові комплекси, школи, лікарні та транспортні мережі. Така підтримка зменшує навантаження на державний бюджет і сприяє створенню умов для повноцінного повернення життя на звільнених територіях, що є важливою передумовою для інтеграції в єдиний державний простір.

Окрім фінансування інфраструктурних проектів, міжнародна спільнота сприяє забезпеченню соціального захисту та медичної підтримки населення, яке зазнало важких психологічних та фізичних травм під час окупації. Міжнародні гуманітарні організації, такі як Міжнародний комітет Червоного Хреста та агенції ООН, надають медичну допомогу, організують мобільні клініки та надають психологічну підтримку. Дані заходи допомагають подолати наслідки конфлікту, сприяючи як фізичному, так і емоційному відновленню мешканців звільнених територій. Підготовка місцевого медичного персоналу для роботи з постраждалими забезпечує довготривалий позитивний ефект та стійкість соціальної підтримки.

Важливою складовою міжнародної допомоги є підтримка в галузі безпеки та правопорядку. Через місії ОБСЄ та інших організацій міжнародна спільнота може надати експертну та консультативну підтримку для відновлення системи правопорядку та правосуддя на звільнених територіях. Присутність міжнародних експертів сприяє дотриманню стандартів у сфері прав людини, допомагає у боротьбі з корупцією та зміцнює громадську безпеку. Вказане також дозволяє швидше відновити довіру населення до правоохоронних органів та сприяє стабілізації ситуації на звільнених територіях.

Інформаційна підтримка, що включає просвітницькі кампанії та протидію дезінформації, є не менш важливим аспектом міжнародної участі. Інформаційні програми, що проводяться за участі міжнародних партнерів, допомагають розвінчати фальшиві наративи, які могли залишитися після окупації, і зміцнити довіру до держави. Крім того, інформаційні кампанії сприяють зниженню соціальної напруги, підвищенню обізнаності громадян про реінтеграційні процеси та сприяють створенню єдиного інформаційного простору. Такі заходи

допомагають формувати позитивний суспільний настрій і сприяють єдності країни.

Таким чином, перспективи міжнародної підтримки у процесі реінтеграції звільнених територій відкривають широкі можливості для прискорення відновлення, соціальної адаптації та економічного розвитку цих регіонів. Завдяки комплексному підходу та залученню ресурсів, знань і досвіду міжнародних партнерів, Україна має шанс ефективніше впоратися з викликами, що стоять перед звільненими територіями, забезпечуючи стабільність та інтеграцію цих регіонів у загальнодержавний простір

Висновки до третього розділу

1. Узагальнено основні проблеми та перешкоди у процесі реінтеграції, серед яких – недостатня координація між рівнями влади, брак житла і соціальних послуг, обмежений доступ до медичного обслуговування, проблеми працевлаштування та правові й адміністративні бар'єри. Встановлено, що для ефективної реінтеграції необхідний комплексний підхід, що включає стратегічне планування, економічне відновлення, соціальний захист, відновлення правопорядку та активну інформаційну політику. Лише злагоджена співпраця державних структур, місцевих громад і міжнародних партнерів може забезпечити успішне повернення звільнених територій до єдиного державного простору.

2. Запропоновано шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій, зокрема через створення комплексного стратегічного плану, адаптованого до потреб кожного регіону, що передбачає етапне відновлення інфраструктури та економіки. Серед заходів – забезпечення соціального захисту, доступу до медичних та психологічних послуг, а також фінансової підтримки для відбудови житла. Пропонується активне залучення правоохоронних органів для відновлення правопорядку та здійснення правосуддя. Особливий акцент робиться на посиленні інформаційної політики,

спрямованої на боротьбу з пропагандою та формування єдиного інформаційного простору для зміцнення довіри до держави та підтримки суспільної згуртованості.

3. Надано перспективи міжнародної підтримки та участі в процесі реінтеграції, які охоплюють фінансування відбудови інфраструктури, зміцнення соціальної допомоги, забезпечення безпеки та інформаційну підтримку. Міжнародні партнери, такі як ЄС, ООН та Світовий банк, можуть надавати гранти та кредити для реконструкції житлових, освітніх та медичних закладів, що сприятиме швидкому відновленню звільнених регіонів. Крім того, гуманітарні організації здатні забезпечити надання медичних та психологічних послуг, що є важливим для підтримки людей, які зазнали травм під час окупації. Участь міжнародних місій у відновленні правопорядку та наданні консультативної підтримки для боротьби з корупцією сприятиме відновленню безпеки та довіри до державних інституцій. Інформаційна підтримка від міжнародних партнерів, включаючи кампанії з підвищення медіаграмотності та просвітницькі проекти, допоможе протистояти дезінформації та об'єднати звільнені території з рештою України. Вказані заходи в комплексі сприятимуть не лише швидшій реінтеграції, а й довготривалій стабільності та розвитку звільнених територій.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено обґрунтування наукових положень та визначення напрямів розвитку державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб в Україні. Отримані в процесі дослідження результати дають підстави для формулювання низки узагальнюючих висновків.

1. Визначено сутність державної політики реінтеграції, яка полягає у створенні умов для повернення окупованих територій під державний контроль, відновлення правопорядку та інтеграції населення у правове, соціальне й економічне середовище України. Встановлено, що ключові аспекти реінтеграційної політики охоплюють соціальне забезпечення, економічну підтримку, відбудову інфраструктури, а також зміцнення культурної ідентичності та громадянської єдності. Виявлено, що для ефективної реалізації політики реінтеграції потрібна координація між різними рівнями влади, постійне оновлення технічних і фінансових ресурсів, а також адаптація законодавства до нових викликів. В цілому, комплексний підхід, який об'єднує зусилля держави, місцевих органів влади, громадських організацій та міжнародної спільноти, є необхідною умовою для успішної та довготривалої реінтеграції постраждалих регіонів.

2. Досліджено поняття та основні характеристики тимчасово окупованих територій. Виявлено, що тимчасово окуповані території мають специфічні риси, які виражаються у зміні адміністративного, політичного та соціального порядку, впливають на економічні зв'язки, демографічний склад населення та його соціально-культурні особливості. Окупація даних територій супроводжується правовими і гуманітарними викликами, які створюють потребу в розробці ефективних державних механізмів для захисту прав громадян та підтримки інфраструктурних і соціально-економічних систем. З огляду на вказані особливості, інтеграційні заходи мають враховувати як поточні

проблеми, так і довготривалі наслідки для забезпечення стабільного розвитку та реінтеграції.

3. Здійснено аналіз нормативно-правової бази реінтеграції окупованих територій в Україні. З'ясовано, що чинне законодавство охоплює основні аспекти захисту прав громадян, забезпечення соціальної підтримки та організації інтеграційних заходів для внутрішньо переміщених осіб. Встановлено, що правові механізми, спрямовані на підтримку постраждалого населення та відновлення життєдіяльності на цих територіях, є фундаментальними для подолання наслідків війни, проте їх ефективність значною мірою залежить від належної координації між органами державної влади, наявності достатніх ресурсів та оперативного реагування на сучасні виклики. Дослідження також виявило необхідність адаптації законодавчих актів до змінних умов, що обумовлені військовими діями, а також важливість залучення громадянського суспільства та міжнародних партнерів для посилення впливу на місцевому рівні. Узагальнюючи, можна зробити висновок, що реалізація політики реінтеграції потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення існуючих норм, посилення міжвідомчої співпраці та постійне оновлення ресурсної бази для забезпечення довготривалих та стійких результатів у поверненні до мирного життя.

4. Досліджено державні програми та стратегії реінтеграції внутрішньо переміщених осіб. В ході дослідження встановлено, що ефективність реалізації вказаних програм залежить від комплексного підходу, який враховує як потреби самих ВПО, так і специфіку місцевих умов. Хоча в Україні існує низка нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення прав та соціальної підтримки переселенців, однак на практиці реалізація заходів стикається з серйозними викликами, такими як недостатнє фінансування, відсутність координації між державними органами та місцевими громадами. Оцінка ефективності державних програм показала, що багато з них потребують вдосконалення, зокрема в аспектах адаптації до умов війни та забезпечення доступності послуг для ВПО. Крім того, виявлено, що залучення місцевих

громад та неурядових організацій є важливим фактором для успішної соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Загалом, варто розробити нові стратегії, які б враховували специфіку проблем, з якими стикаються переселенці, та забезпечували чітку координацію між усіма учасниками процесу. Лише через інтеграцію зусиль держави, місцевих органів влади і суспільства можна створити належні умови для повернення внутрішньо переміщених осіб до повноцінного життя та сприяти їхньому успішному відновленню в нових громадах.

5. Проведено комплексний аналіз політики соціальної підтримки та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб. Аналіз показав, що, хоча в Україні існує ряд програм, спрямованих на підтримку ВПО у сферах житла, працевлаштування, освіти та медичного обслуговування, їхня реалізація потребує суттєвих вдосконалень. Основними проблемами є обмежене фінансування, нерівномірний розподіл ресурсів та слабка координація між державними і місцевими органами, що значно знижує ефективність надання допомоги. Крім того, адміністративні бар'єри і законодавчі неузгодженості обмежують доступ ВПО до соціальних послуг та підтримки. На основі виявлених проблем зазначено, що вдосконалення політики соціального захисту ВПО має включати збільшення фінансування програм, посилення координації між державними установами та оптимізацію правового регулювання, що дозволить забезпечити стійкий і тривалий захист прав внутрішньо переміщених осіб.

6. Запропоновано шляхи вдосконалення державної політики щодо реінтеграції окупованих територій, зокрема шляхом розробки стратегічного плану дій, який враховує особливості кожного регіону, та комплексних економічних заходів для відновлення місцевої економіки й створення нових робочих місць. Доречно також забезпечити соціальний захист та доступ до медичних і психологічних послуг, особливо для населення, що зазнало травматичних подій. Важливим є відновлення правопорядку, залучення правоохоронних органів та впровадження правосуддя для подолання наслідків конфлікту. Особливу увагу слід приділити інформаційній політиці, спрямованій

на боротьбу з дезінформацією, відновлення довіри до державних інституцій та підтримку суспільної єдності, що є необхідною умовою для успішної реінтеграції.

7. Визначено перспективні напрями міжнародної підтримки та залучення до процесу реінтеграції, що охоплюють фінансову, соціальну, правову та інформаційну допомогу для забезпечення сталого відновлення звільнених територій та їх інтеграції в загальнодержавний простір. Міжнародні організації, такі як Європейський Союз, ООН та Світовий банк, можуть надавати довгострокові кредити і гранти для реконструкції критичної інфраструктури, що дозволить швидше відновити нормальне життя у звільнених регіонах. Крім того, гуманітарна допомога від Червоного Хреста та агенцій ООН здатна забезпечити доступ до медичних та психологічних послуг, що є особливо важливим для подолання травматичних наслідків конфлікту. Сприяння міжнародних місій у відновленні правопорядку, підготовці правоохоронців та впровадженні передових практик у боротьбі з корупцією сприятиме стабільності та верховенству права на звільнених територіях. Інформаційна підтримка у вигляді просвітницьких кампаній, розроблених спільно з міжнародними експертами, допоможе розвінчати пропагандистські наративи та підвищити довіру до державних структур. Така комплексна міжнародна підтримка здатна забезпечити стійкий розвиток звільнених територій та сприяти їхній успішній інтеграції в загальнодержавний простір України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балуюєва О. В., Келембет О. С. Інструменти реалізації державної політики відновлення та реінтеграції деокупованих та постраждалих від конфлікту територій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. № 4, 2017. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1055>
2. Басова І. С. Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт права соціального забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук :12.00.05. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2019. 216 с. С. 31.
3. Блюк Н. В. Адміністративно-правові аспекти соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Juris Europensis Scientia*. Вип. № 5, 2023, ст. 56.
4. Бондаренко О. Національно-культурний аспект економічної життєдіяльності українського соціуму. *Актуальні проблеми духовності*. 2017. № 11. С. 336– 343. URL: <https://doi.org/10.31812/apd.v0i11.1764>.
5. Валеріївна Г. Є. Реінтеграція ветеранів АТО/ООС: стратегія, виклики, перепони : master's thesis. 2019. 107 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/30764>
6. Демиденко В. О. Роль місцевого самоврядування в реінтеграції деокупованих територій України. Електронне наукове видання “Аналітично-порівняльне правознавство”. *Конституційне право; Муніципальне право*. С. 58-64. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/310755/301965>
7. Дерев'янка С. Внутрішньо переміщені особи: проблеми політичної соціалізації в Галичині. Наукові записки. Вип. № 1(87). С. 199-216. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/derevianko_vnutrishnio.pdf
8. Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2024 року, № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94-2024-%D0%BF#Text>

9. Дудка Т. Самовизначення народів (націй) чи територіальна цілісність?. *The results of scientific mind's development*: 2019. chair А. Гаркуша. 2019. URL: <https://doi.org/10.36074/22.12.2019.v2.34>

10. Жумаділов А. Реінтеграція Криму: методологічні аспекти. *Національна безпека і оборона*. 2014. № 5/6 (148/149). С. 97–99.

11. Каліущенко І. М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. № 2. 2016. С. 157–159. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38388/1/%D0%A6%D0%B8%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B9.pdf>

12. Камінська Н. В. Деокупація як інструмент відновлення територіальної цілісності України: загальнотеоретична характеристика та тенденції законотворчості. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 1. С. 50–69. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.01.06>.

13. Камінська Н. В., Демиденко В. О. Механізм деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території України: проблеми комплексного забезпечення. *Невідкладні заходи з протидії російській агресії з Криму: політичні, юридичні, економічні, управлінські та соціальні аспекти : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 4 вересня 2018 р.)*. Київ-Одеса : Фенікс, 2018. С. 65–69.

14. Капінус О. Я. Особливості державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2021. 21 с.

15. Карпенко О. В. Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб : магістер. диплом. робота: 281, Публічне управління та адміністрування; наук. керівник Карпенко Ю. В; КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, Ф-т економіки та управління, Каф.нац.

економіки та публічного управління. Київ, 2023. 99 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/c8b44403-6348-4e14-8e8c-53c8dccc492e>

16. Келембет О. С. Сутність і особливості формування державної політики відновлення та реінтеграції деокупованих та постраждалих від конфлікту територій. Менеджер. 2017. № 1. С. 64-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2017_1_12

17. Корнат Л. Я., Корнат О. А. Державна політика деокупації Криму: ключові результати та перспективи. Регіональні студії. Вип. № 2021. С. 43-49. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/27/7.pdf>

18. Кошляк Н. Е. Органи виконавчої влади як суб'єкти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб. Bern, Swiss Confederation. Collection of scientific papers "SCIENTIA". 2023. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/6.pdf>

19. Логвиненко Б. О. Поняття та загальна характеристика інституційного механізму забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні. Наукові перспективи. 2023. № 10 (40). С. 603–614. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10\(40\)-603-614](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10(40)-603-614)

20. Логвиненко, Б. До проблеми реінтеграції тимчасово окупованих територій України: гуманітарний аспект. *Law. State. Technology*, Вип. 2, 2024. С. 53-57. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/12.pdf>

21. Малиха М.І. До проблеми сутності поняття “внутрішньо переміщені особи”: державна політика та регіональна практика. *Політологія*. № 8 (124). 2015. С. 6-11. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/257-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-461-1-10-20161010.pdf>

22. Малоголова Т. Публічна політика та публічна влада: концептуальні підходи до аналізу. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2019. № 1(22). С. 203–225. URL: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.1\(22\).203-225](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.1(22).203-225).

23. Мовчан П. П. Державна політика щодо національної ідентичності в Україні: організаційно-правовий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. Вип. № 2. 2016. С. 77–80.

24. Мороз Н. С. Державна інформаційна політика України у сфері інформатизації діяльності органів державної влади. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: юридичні науки. 2015. № 825. С. 42–47.

25. Наливайко О. І. Принципи правового захисту людини: підходи до класифікації. *Держава і право. Серія “Юридичні і політичні науки”*. 2001. Вип. 13. С. 26–33.

26. Орел М. Г. Держава вже не – “територія суверена”, а “територія конкуренції”. *Наука та наукознавство*. 2020. № 3 (109). С. 151–153.

27. Політики реінтеграції тимчасово окупованих територій України: досягнення та виклики : аналітичний звіт. А. Осипчук, А. Суслов, С. Шулімов, В. Усачова, М. Яковлев; за участі: О. Сабури, Д.Метельського; Школа політичної аналітики НаУКМА. Київ : [б. в.], 2021. 50 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/231bfa93-e6cf-4f1f-b3ac-81500b5d2d2a>

28. Присяжнюк Ю., Масненко В. Деокупація тимчасово окупованих територій України як наукова проблема та практична модель для реалізації. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. № 13/55. С. 259–275. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283187>

29. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року, № 940-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-%D0%BF#Text>

30. Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України: Закон України від 21 квітня 2022 року, № 2217-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2217-20#Text>

31. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 02 квітня 2022 року, № 2153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15#Text>

32. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 30 грудня 2023 року, № 3446-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

33. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 19 травня 2024 року, № 3687-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

34. Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію деяких засад державної внутрішньої політики щодо окремих районів Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 січня 2017 року, № 8-р. URL: <https://minre.gov.ua/2022/12/22/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-spryamovanyh-na-realizaciyu-deyakyh-zasad-derzhavnoyi-vnutrishnoyi-polityky-shhodo-okremykh-rajoniv-doneczkoyi-ta-luganskoyi-oblastej-de-organy-derzhavnoyi-vlady-tym/>

35. Про затвердження Порядку внесення відомостей про адресу задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування), що знаходиться на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, та внесення змін до порядків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2022 р. № 265: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року, № 820. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vnesennia-vidomostei-pro-adresu-zadeklarovanohozareiestrovanoho-s820-40823>

36. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 18 жовтня 2024 року, № 3901-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>

37. Прус І. Правові засади протидії гендерно зумовленому насильству під час збройного конфлікту на Сході України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. Вип. № 1. 2021. С. 74–80. DOI: <https://doi.org/10.33270/04212101.74>

38. Романова, О. М. Правові реалії регулювання соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб в Україні. Часопис Київського університету права. Вип. № (4), 2023. С. 60-63. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.12>

39. Сичова В. В. Капінус О. Я. Трансформація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. Вип. №1(57). 2020. С. 276-286. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/20350-Article%20Text-37086-1-10-20220930.pdf>

40. Скобельська О. Р. Шляхи деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій і відновлення довіри населення до держави Україна. *Нове українське право*. Вип. № 4, 2023. С. 94-99. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/517/468>

41. Смаль В. Внутрішньо переміщені особи : соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах [за матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей]. В. Смаль, О. Позняк; упоряд. В. Кокоть. Київ : ПРОМІС, 2016. 93 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/derevianko_vnutrishnio.pdf

42. Спінчевська О. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 116. № 3. С. 57–67. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201163.57>

43. Фоменко А. Є. Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг та можливості його використання в діяльності Національної поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. № 3. С. 6-17.

44. Цимбалістий Т. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. Вип. № 4 (20)/2019. С. 126-130. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38388/1/%D0%A6%D0%B8%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B9.pdf>

45. Чічкань М. В. Державна політика у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні: актуальні питання. *Право і суспільство*. Вип. № 5. 2022. С. 122-126. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/18.pdf
46. Шаптала Н. К., Камінська Н. В. Державна політика України з питань тимчасово окупованих територій: проблеми концептуалізації в сучасному науковому дискурсі. *Філософські та методологічні проблеми права*. Вип. № 1.(23). 2022. С. 57-69. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/1f55032d-4ce6-46a3-80ed-810b0a2ea18b/content>
47. Яківчук Ж. В. Правове регулювання статусу тимчасово окупованих територій : thesis. 2018. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/34725>.
48. Янковська Д. Освіта для миру – освіта в діалозі. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Т. 1, № 15. С. 55–66. URL: [https://doi.org/10.35387/od.1\(15\).2019.55-66](https://doi.org/10.35387/od.1(15).2019.55-66).
49. Esteban Jorge de y Guerra Luis Lopes. La crisis del Estado franquista. Barcelona: Planeta, 2017. P. 59.
50. Europeans warns on Yugoslav split. URL: <http://www.nytimes.com/1991/06/26/world/europeans-warn-on-yugoslavsplit.html?ref=croatia>;
51. Gómez Yáñez J.A. Bibliografía básica sobre la transición democrática en España. Sistema: Revista de ciencias sociales. 2015. N° 68-69. P. 149-174
52. Jurajda, Š. and D. Kovač (1995): Ústavní soud České republiky - oficiální webové stránky. URL: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Decisions/pdf/P1%20US%2014-94.pdf.
53. Kofman B., Kurovska I., Semenova A. Leading Approaches in Maintenance of International Peace and Security. Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics/ eds. Strielkowski, ESAL, 2018. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham. 2019. P. 511–519.

54. Ledesma J. L. Del pasado oculto a un pasado omnipresente: las violencias en la Guerra Civil y la historiografía reciente. *Revista de Historia Jerónimo Zurita*. Nº 84. 2019. P. 163–188.
55. Pavlaković, Vjeran (2010) 'Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol', *EuropeAsia Studies*, 62: 10, p. 1718.
56. Pehr M. Edvard Beneš a Slovensko. Roky prelomu: Slovensko v rokoch 1945-1948. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2015. S. 241-264.
57. Radelic Z., Marijan D., Baric N., Bing A. Stvaranje hrvatske drzave i Domovinski rat. Zagreb, 2016. S. 82.
58. Roman Roman A. Bibliografía reciente sobre la transición a la democracia en España. *Aula*. 2016. Vol. VI. P. 269- 300
59. Sánchez-Cuenca I. Terrorist Violence and Popular Mobilization: The Case of the Spanish Transition to Democracy. *Politics & Society*. 2019. Vol. 37, no. 3. P. 428-453.
60. Semrad, A. (2015): "Immigration and Educational Spillovers: Evidence from Sudeten German expellees in Post-war Bavaria," Discussion Papers in Economics, University of Munich, Department of Economics, Munich.
61. Suppan, A. (2016): "Austrians, Czechs, and Sudeten Germans as a Community of Conflict in the Twentieth Century," Center for Austrian Studies Working Paper 06- 1, Institute for Modern History, University of Vienna, Vienna.
62. Tavares de Almeida P., Costa Pinto A., Gina Bermeo N. (eds.). *Who Governs Southern Europe?: Regime Change and Ministerial Recruitment, 1850-2000*. London, Portland, OR : Frank Cass, 2017. 242 p.
63. Tusell Gómez J. Historiografía: ¿qué hubiera pasado si...? *La Aventura de la historia*. 2015. Nº 77. P. 92-97.
64. War Crimes, Conditionality and the EU integration in Western Balkans, *Challiot Papers*, br. 116, lipanj 2019, p. 5.
65. Zimmerman W. *Izvori jedne katastrofe*. Prevod sa engleskog. Zagreb, 2016. S. 144.

Звіт подібності

метадані

Заголовок

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Автор

Нос Євгеній Михайлович

Науковий керівник / Експерт

Гасвська Лариса Анатоліївна

підрозділ

кафедра національної економіки та публічного управління

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть вказувати на можливі маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		2
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		12

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

19732

Кількість слів

КЦ

158349

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копію тексту означає, в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://isg-journal.com/fileasxs/journals/2/articles/728/6659b90d85a03.pdf	18	0.09%
2	http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/bec12b5a-d92c-471d-a0c2-ed4cdd970be4.pdf	17	0.09%
3	http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/bec12b5a-d92c-471d-a0c2-ed4cdd970be4.pdf	17	0.09%
4	https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%94%D1%8E_(2014)	16	0.08%
5	https://document.vobu.ua/doc/20800	15	0.08%

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**Матеріали
II Міжнародної науково-практичної
конференції
“ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ”**

10 жовтня 2024 р.

Київ
2024

<i>Литовченко Руслан Іванович</i> Індекси професійної конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти: методологічні підходи	312
<i>Лісовий Сергій Миколайович</i> Управління бізнес-процесами підприємств в умовах цифровізації	315
<i>Лоскоріх Габрієлла Людвиківна, Шебеשתень Едіна Гейзівна</i> План BEPS і цифрова економіка: нові виклики для оподаткування	318
<i>Луценко Костянтин Валентинович</i> Тенденції світового ринку кіберстрахування	321
<i>Любчук Ольга Костянтинівна, Марченко Ірина Федорівна</i> Інноваційні технології для сталого розвитку туризму і рекреацій в умовах цифрової трансформації	322
<i>Любчук Ольга Костянтинівна, Машир Ігор Олегович</i> Фестивальний туризм як інноваційні події заходи: специфіка управління та розвитку	326
<i>Мазур Юлія Володимирівна, Антоненко Сергій Миколайович</i> Загрози втрати економічної безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання	328
<i>Майстренко Катерина Миколаївна, Нос Євгеній Михайлович</i> Соціальний захист населення у контексті реінтеграції тимчасово окупованих територій	332
<i>Maslii Oleksandra, Galushka Roman</i> Modern technologies and digital products for state socio-economic security assessment	335
<i>Маринчук Діана Сергіївна</i> Підтримка зростання туристичного бізнесу в умовах економічної нестабільності: нові стратегії та можливості розвитку	337
<i>Матвійчук Богдан Олександрович, Кришталь Галина Олександрівна</i> Використання інноваційних методів в управлінні бюджетною установою	340
<i>Манайло Приходько Ласло Васильович</i> Цифрова трансформація в енергетичній галузі	342
<i>Мегей Сергій Сергійович, Семенець-Орлова Інна Андріївна</i> Проблеми підвищення ефективності управління персоналом	345
<i>Мельник Анастасія Олександрівна</i> Використання штучного інтелекту для оптимізації бізнес-процесів у цифровій економіці	347
<i>Мільонушкін Костянтин Вікторович</i> Навички персоналу в конкурентному середовищі	349

Література

1. *Іванюта С.* Про наслідки широкомасштабної збройної агресії для екологічної безпеки України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/ecosafety-war-22-2.pdf>
2. *Мойсеєнко І. П., Марченко О. М.* Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. Львів, 2011. 380 с.
3. Економічна безпека під час війни: як має бути і що є. URL: <https://hvylya.net/analytics/economics/ekonomichna-bezpeka-pid-chas-viyni-yak-maye-buti-i-shho-ye.html>
4. *Іващенко О. В., Четверіков П. М.* Система економічної безпеки підприємства. URL: www.sworld.com.ua/konfer28/51.pdf
5. *Орлик О. В.* Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2015. Вип. 2 (19). С. 222–232.

МАЙСТРЕНКО Катерина Миколаївна

*канд. наук з держ. упр., доцент кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом*

НОС Євгеній Михайлович

*здобувач другого рівня вищої освіти,
кафедра національної економіки та публічного управління,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Реінтеграція населення з тимчасово окупованих територій є одним із найскладніших викликів, що постали перед Україною в умовах повномасштабної війни. Одним із ключових аспектів цього процесу є забезпечення соціального захисту населення, яке постраждало від окупації, бойових дій та вимушеного переселення. Зростання кількості внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), необхідність відновлення соціально-економічної інфраструктури реінтегрованих міст та адаптація законодавчих механізмів створюють нові виклики для системи соціального забезпечення.

Особливого значення набуває забезпечення права громадян на соціальні гарантії, такі як пенсійні виплати, соціальна допомога та доступ до базових послуг. Водночас, існує потреба у формуванні ефективних інструментів реабілітації постраждалих від війни та створенні сприятливих умов для повернення людей у звільнені міста. Не менш важливим є вирішення питань соціальної справедливості та запобігання дискримінації ВПО й мешканців реінтегрованих територій.

Наразі Україна стикається з низкою викликів у сфері реінтеграції населення тимчасово окупованих територій. Одним із головних є відсутність єдиної стратегії, яка б охоплювала всі аспекти реінтеграції, зокрема підтримання зв'язків із громадянами, відновлення роботи державних інституцій та визначення механізмів притягнення до відповідальності за злочини проти національної безпеки.

Доцільно зазначити, що у 2024 році Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України презентувало проєкт політики щодо відновлення влади та інтеграції звільнених територій. Однак експерти й громадські організації наголошують, що без комплексної стратегії, яка враховувала б тривалість окупації, правовий режим РФ і потреби громадян, ці зусилля залишатимуться недостатніми. Так, наразі чинні напрацювання залишаються фрагментарними та не забезпечують системного підходу до розв'язання цих питань.

Варто наголосити, що коаліція громадських організацій, зокрема “Лабораторія законодавчих ініціатив”, “Transparency International Ukraine”, “Центр прав людини ZMINA”, “Адвокат майбутнього та Асоціація правників України”, підготували Тіньовий звіт (Shadow Report) (далі – Звіт) до розділу 23 “Правосуддя та фундаментальні права” Звіту Європейської комісії щодо України. У даному Звіті за результатами дослідження рівня захисту основоположних прав та свобод людей постраждалих внаслідок збройної агресії наголошено на необхідності розробки комплексного підходу до реінтеграції населення ТОТ з урахуванням реальних викликів, механізмів відновлення української влади, захисту прав громадян та притягнення до відповідальності за злочини [1; 3].

Додатковою проблемою є різні підходи до реінтеграції населення Криму, сходу та півдня, що ускладнює створення уніфікованої державної політики. Водночас законодавство залишається недостатньо визначеним: відсутні чіткі процедури визнання документів, виданих в окупації, і врегулювання питань автоматичного набуття громадянства РФ. Усе це ускладнює ефективну реалізацію процесу реінтеграції звільнених територій [4].

Так, правозахисники закликають розробити єдину стратегію реінтеграції населення тимчасово окупованих територій, яка охоплювала б уніфіковані стандарти для всіх регіонів, чіткі механізми відновлення державної влади та оцінку ресурсів із конкретними строками реалізації. Така стратегія має забезпечити системний підхід до реінтеграції та включати всі необхідні кроки для повернення до нормального функціонування звільнених територій [3].

Серед важливих кроків рекомендується вдосконалення законодавства, зокрема створення процедур для реєстрації актів цивільного стану, визначення категорій осіб, постраждалих від війни, і забезпечення їм компенсацій. Необхідно також уточнити положення кримінального законодавства щодо співпраці з окупаційною владою для уникнення правової невизначеності.

Крім того, правозахисники наполягають на реалізації політики перехідного правосуддя, яка включає притягнення до відповідальності за тяжкі злочини, документування порушень прав людини, відшкодування збитків

жертвам і реформування судової та правоохоронної систем. Такі заходи мають стати основою для подолання наслідків війни та запобігання повторенню подібних конфліктів у майбутньому [5].

Таким чином, громадськість підкреслює важливість системного підходу, здатного забезпечити стабільність і сталий розвиток деокупованих територій. Лише комплексна політика з чіткими механізмами, ресурсами та строками реалізації може гарантувати ефективну реінтеграцію населення та її соціальний захист.

Література

1. ZMINA з партнерами підготувала Тіньовий звіт до Звіту Єврокомісії щодо України у 2023 році. URL: <https://zmina.ua/event/zmina-z-partneramy-pidgotuvala-tinovyj-zvit-do-zvitu-yevrokomisiyi-shhodo-ukrayiny-u-2023-roczy/>
2. Аналітичний звіт. Політики реінтеграції тимчасово окупованих територій: моделі, сценарії, дискусії, досвід. URL: <https://spa.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/Reintegration-Policies-UA.pdf>
3. Громадськість просить владу розробити комплексну політику реінтеграції для всіх тимчасово окупованих територій. URL: <https://zmina.info/news/gromadskist-prosyt-vladu-rozrobyty-kompleksnu-polityku-reintegraciyi-dlya-vsih-tymchasovo-okupovanyh-terytorij/>
4. *Майстренко К. М., Семенець-Орлова І. А., Щур Н. О.* (2022). Проблеми реінтеграції населення (забезпечення безпеки та контекст протидії контрабанді на територіях, наближених до тимчасово окупованих). *Публічне урядування*. (5 (33), 45-50. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-5\(33\)-6](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-5(33)-6).
5. Відбулася презентація проекту Стратегії відновлення державної влади та реінтеграції населення деокупованих територій. URL: <https://minre.gov.ua/2024/04/10/vidbulasya-prezentacziya-proyektu-strategiyi-vidnovlennya-derzhavnoyi-vlady-ta-reintegraciyi-naselennya-deokupovanyh-terytorij/>